

ئازادىي لىيچينه وه

له فه له سه فه ي ژان پۆل سارته ردا

نووسيني دلشاد كاوانى

- كىتەپ: ئازادىي لىپىچىنەۋە لە فەلسەفەى سارتەردا.
- جۇرى كىتەپ: فەلسەفەى.
- نووسىنى: دىئاد كاۋانى.
- نەخشەى بەرگ: يوسف اسماعىل.
- نەخشەسازى ناۋەپۇك: دىئاد كاۋانى.
- تىراژ: ۵۰۰ دانە.
- قەبارە: ۲۱/۱۳.۵۰. سم.
- چاپى: يەكەم سالى ۲۰۲۳
- چاپخانى: چوارچرا. سلىمانى.
- نرخ: ۳۰۰۰ دىنار.

.....

▪ ژمارەى سپاردن: لە بەرپۆەبەرايەتى كىتەبخانى
گىشتىيەكان، ژمارەى سپاردنى (۷۵۳) سالى (۲۰۲۳) ى
پىدراۋە.

▪ مافى بلاۋكردنەۋە و لە بەرگرتنەۋەى بۇ نووسەر
پارىزراۋە.

پيشكه شه: به گيانى ژان پؤل سارته ر.

پېشەكى

خوينەرانى كوردى و بىرباران و ھىزدۆستانى ئازىز.

لاى ھەموتان پوون و ئاشكرايە لەۋەتەى مرۇقايەتى قاچى
ناۋەتە سەر گۆى زەۋى و ياخود لە يەكەم لانه و دايگەى
مرۇقايەتى تا نھۆ، بابەتە فەلسەفەيەكان بۆ مرۇق جىگەى
مشتوومر و مقۇ لەسەر كردن.

ھەربۇيەشە بۆ ھەر چەمك و ئايدىايەك، فەلسەفە دىت و قسەى
خۆى لەسەر دەكات، بۆ ھەر پرسىيارىكى چەندىن ۋەلام
دەدۆزىتەۋە و ھەر ۋەلامىكىش دەرگەى چەندان پرسىيارىتر بە
پووى خۆيدا دەكاتەۋە. پرسىيار، ۋەلام، گومان، ئەۋ سى
چەمكەن، كە دەلالەتەكانى فەلسەفەى لەسەر بونىاد دەنرىت،
ئەمەش بە سى جۆر لىكدانەۋەى دىكە گریمانە و بوون و
نەبوون، دويىنى و ئەمپۆ و بەيانى خۆى لىك دەداتەۋە.

لەۋ پۆژەى مرۇق زەۋى كردۆتە ژيانگە و ژىرىشى كردۆتە
چەقى ھىزى مانەۋەى، مژۋولى ئەۋەيە لە خۆى و بوون و
دەرەۋەى تواناكانى بوون تىبگات.

بۇ ئەم پىرسانەش پەناى بۇ بىرى فەلسەفە و زانستى فەلسەفە و مېژووى فەلسەفە بردووه.

فەلسەفەش بەپپى قۇناغ و ئىكۆلۆژيا و جىئوپۆلوتىك، بەسەر شارستانىيەتەكانى مرؤفايەتى دابەش بووه. وهلى دەتوانىن بلأين پاش بوزايى و كۆنفۇشيؤسى و زەردەشتى، دارى فەلسەفە دواى گرىك و يۇنانى كۆن، له پوژئاوا بالآيى گرت و له جيهانىش بەگشتى بەبىرى نوئى موتربه دهكرىت و زانست بەرهكەى دهپنىتەوه.

بەداخه وه ئىمەى كورد كه خاوهنى راستەقىنەى مىراتگرىى بىرى مېترپايى و زەردەشتىيەت بووين، بە هؤى داگرىكارىى و كهوتنه بن دەست و پپى سوپاكانى رۆم و ساسانى، له كۆنەوه له جيهانى فەلسەفە و فكردا دابراين. ئەمه جارىكى دىكه لهناو كوردا نەبۆتەوه نەرىت و ئەوهى هەشبيت، هەندىك هەولى تاكه كهسىن و برهه به فكر و دىدگاكانيان نەدراوه. بۆيه به گرنكى دەزانم بەپپى تىگەيشتن و ئەزموونى فكرى خۆم وهكوو تاكىكى كوردى خاوهن بىر، روانىنى خۆم بم و بئى ترس و شەرم و خۆ بەكهه زانين ئەوهى دەيزانم بينووسمهوه، پهنگه له بۆچوونهكانم راستيش نەبهه بهلام ئەمه منم.

خوينەرانى ئازيز ئەم كتيبەى بەردەستان، شىكارى و پرافه كردن و پهخنه گرتنه له هەندىك له فۆرم و دىدگا و بۆچوونهكانى ژان

پۇل سارتەرى گەۋرە فەيلەسوۋى جىهان، بەتايىبەتى لە كىتئىيى بوونگەرايى جۇرئىكە لە مۇۋقگەرايى. سەبارەت بە رۇئىا و بىنىنى بۇ چەمكەكانى بوون و خودا، ئازادى، لىپىچىنەۋە و بەرپرسىارىيەتى ھەلنەھىندراۋ، نۇرمە ئەخلاقىيەكانى پەيوەست بە سەربەستى و نا سەربەستى، لە دياركردنى ھەلبىژاردە ئەخلاقىيەكانى مۇۋف.

بەتايىبەتى لىكدانەۋەكان و پەخنەكانى سارتەر، لە كىتئىيەكانىدا بۇ مەرگى خودا لە دروستكردنى مۇۋقى بالالاي فرىدش نىچە. جارىكى دىكە بە زمانى كوردى و بۇ خوئىنەرى كوردى لەم كىتئىيەدا لىكردراۋنەتەۋە.

ھىوادارم توانىيىتم لانى كەم لەم كىتئىيەدا شتىكىمان خستىيىتە سەر خەرمانى بىر و ھزرى كوردى، بۇ پىگەيشتن و تىگەيشتنى خوئىنەرى زوانى كوردى، كە كىتئىخانەى كوردى زۇر پىۋىستى پىيەتى.

دلشاد كاۋانى

كاۋانىان. شەقلاۋە

۲۰۲۳۱۶۱۲۰

ئازادىي لىيچىنەۋە و بەرپرسىارىيە تى ئەخلاقى

"بوونگەرايى جۆرىكە لە مرقۇگەرايى". ژان پۇل سارتەر^۱

ژان پۇل سارتەر (۱۹۰۵-۱۹۸۰) بەناوبانگىترىن فەيلەسوف، نووسەر، دراماتور، شرۇقەكار، چالاکوانى سىياسى، ژياننامەنووس و پەخنەگرى ئەدەبىي فەرەنسى سەدەي بىستەمە. ژيانى خۇي بۇ پەنگدانەۋەي فەلسەفى و بەهرەي ئەدەبىي و گرنگىدان بە بەشدارى كارا لە پرسە سىياسىيە گرنگەكانى جىهاندا تەرخانكردوۋە، ھەرچەند بە بىرۇكە ناۋازەكانى واىكرد ناوبانگىكى جىهانى ھەيىت، بەلام بەھۇي ئايدۇلۇژيا و بىرۇكەي فەلسەفى جۇراۋجۇرىشەۋە پەخنەي زۇرى لىگىراۋە. ھەرۋەھا ئەو بەهرە و بەرھەمانەي كە فرە پووييەكى زۇرى دروست كردوۋە كارىگەرى قوۋلىيان لەسەر ژيانى زانستى فەپەنسا و

^۱ ناۋى كىتەبەكەي ژان پۇل سارتەر لە دەقە ئىگىزىيەكەي **Existentialism and Humanism**. ە كە بە كوردىيەكەي دەيىتە بوونگەرايى و مرقۇگەرايى. ۋەلى بوونگەرايى جۆرىكە لە مرقۇگەرايى. لە كوردىيەكەي زىاتر مەبەستى تىگەيشتى دەپىكىت.

تەننەت ھەموو ئەۋروپا لە دۋاى شەپى جىھانى دوۋەم ھەبوو. كاتىك كۆچى دۋاىى كرد، رۆژنامەيەك لە پارىس لە ژىر مانشىتى "فەرەنسا ويژدانى لە دەستداۋە" نامەيەكى كۆچى دۋاىى بلاوكردەۋە. [۱]

سارتەر بە يەككە لە نوينەرە گرنگەكانى فەلسەفەى ئىگزستانسىيالىستى^۲ دادەنرىت، بەرھەمى سارتەر "بوونگەرايى جۇرئىكە لە مرقۇگەرايى" كە لە ۲۸ى ئۆكتۇبەرى ۱۹۴۵دا ئاراستەى خوينەرانىكى پىر لە خرۇشى پارىسى كردوۋە، دەتوانىن بلىن مانىفىستى فەلسەفەى بوونگەرايىيە. ۋەك چۇن لە زۇرىك لە ئايرۇنيەكانى ژيانىدا، سارتەر بە ئاشكرا پەشيمان بووۋە لە بلاوكردەۋەى ئەم مانىفىستە، كە مەبەست لىى بەدەستەۋەدانى تىگەيشتوتىر پىشكەشكردى ئەو بوونە بو كە نوينەرايەتى دەكرد. بەلام مانىفىست خويندەۋەيەكى ئايدىالە بۇ ناساندنى ئەم بزوتتەۋە فەلسەفەيىيە، كە بۇ خەلكى بە گشتى دەمىننەۋە.

^۲ - ئىگزستانسىيالىستى: مرقۇگەرايى.

په شىمانى سارتهر ليره دا زور كارىگه رى هه يه

ليره يه كه م مملاني نيوان نووسه ر (بىر كرده وه، بىر وكه، كه سايه تى و ژيانى) و كاره ته واو كراوه كانى ده خاته ر وو. له هه مان كاتدا ئاماژه به يه كيك له كيشه بنه په تيبه كانى ئەم به رهه مه ي ده كات، هه روه ها په يوه ندى نيوان ئازادى و به رپر سياريه تى، كه له خواره وه باسى ده كه ين: په شىمانى سارتهر نه ك كه سيكى تر، ئەو به رپر سياره له هه موو كارىگه ريبه كانى ئەم به رهه مه، چونكه ئەو به رهه مه زور به ئازادى له لايهن سارتهر وه نووسرا وه ته وه. به م پييه په شىمانى سارتهر مانايه كى وجودى به هيزى هه يه، به و پييه ي ر وونى ده كات وه كه سارتهر ئازاده و بويه ده بيت هه موو ئەو به رپر سياريه تيانه هه لى گر يت كه ئەم ئازاديه ده يه ين يت.

كاتيك سارتهر ئەم به رهه مه ي نووسى، به رهه مه كه ي "بوون و نه بوون" كه ر وشنايى ده خاته سه ر بىر وكه فه لسه فييه كانى، هه روه ها دراما و چىر وك و وتاره كانى ديكه كه به رهه مه فه لسه فييه كانى به شيويه كى نافه لسه فى ده ناسينن، پيشتر بلاو كرابوونه وه كه له بوارى زانست فه رهنسييه كانى هه ژانده بوو.

كارىگەرى ئەم پەۋتە بۇ بوارەكانى تىرى ھونەر درىژ بوۋەۋە و
 مشتومرەكانىش لەسەر ئەۋ پەۋتە بلابوۋنەۋە. بە ھەمان شىۋە
 بەرھەمى فەلسەفى زەقى فەيلەسوۋى "ئۆگىستانسىيالىست"ى
 ئەلمانى "ھەمىشە" ۋەرگىزدرایە سەر زمانى فەرەنسى و لەلايەن
 ھەندىك فەيلەسوۋى فەرەنسىيەۋە بە جۇش و خرۇشەۋە
 لىكۆلىنەۋەى لەسەر دەكرا، لەنئوياندا سارتەر بوو. [۲] بەم
 شىۋەيە خەلك دەستيان كرد بە كاردانەۋە بەرامبەر بە
 بوۋنگەرايى سارتەر- ھەندىكيان بەھۋى مەيلى دژە تيۇلۆژى و
 دژە ميتافىزىكى و دژە عەقلانىي بزۋوتنەۋەكە توۋشى شۆك
 بوون، ھەندىكى دىكەيان بەھۋى بىرۆكە رادىكالەكانىيەۋە،
 ھەندىكى دىكەشيان بەھۋى پىشكەشكردى سارد و توندى
 بارودۇخى مرۇقى ھاۋچەرخەۋە، لە كاتىكدا ئەۋ پشتگىرى لە
 پۇخى ئاقانگارد دەكرد، ھەندىكى تر تۆمەتباريان دەكرد بەۋەى
 كە دژى ئەۋ كولتۋورە ئەخلاقىيە كە لەۋ سەدانەيەى پۇژئاۋا
 ھەبوۋە، كە لەسەر ئايىنى مەسىحى بنىات نراۋە. ھۆكارەكەى
 ئەۋەيە كە وتارەكەى سارتەر بەرھەمى فەلسەفى زىر و
 نوينەرايەتى ئەۋ نييە، "ھەموو و ھىچ". دۋاى بلابوۋنەۋەى
 بەرھەم و وتارە ئەدەبىيەكانى دىكەى، ئامانجى ئەۋە بوو كە
 پوونكردەۋەيەكى لە كاتى خۇيدا بۇ ئەۋ "ھەلە تيگەيشتانە"،
 "شىۋاندەكان" و تەنانەت "ھىرشەكان" پىشكەش بكات كە

مرۆڤه كان به فهيله سوفه كانيشه وه له سهر ناوه پړوكى جه وه هرى
بابه تى خويان هه يانبوو. به گشتى ئهم به ره مه پيشه كىيە كى
كورتە به لام به هيزه بۇ تيگه يشتنى سارتهر بۇ بوونگه راىي، كه
ئامانجى دووباره ليكدانه وهى بيرۆكه سه ره كىيە كانى بوونگه راىيه
كه ئۆبزهى ره خنه يه.

به ره مه كانى سارتهر به شىوازى سه دهى ناوه پراستى
پۆژئاوايى وتارنووسين نووسراوه، كه پيگهاته وه له
رافه كردنه وه و باس و پووچه لكردنه وه. پيگهاته ي به ره مه كه
پيكدىت له ناساندنى نارپه زايه تىيه كان به رامبه ر به بوونگه راىي له
پوانگه ي سارتهر وه - به تاييه ت ئه و نارپه زايه تىانه ي
كۆمونيست و كاسۆليكه كان ده يگرن ره تكدردنه وهى يه ك به يه كى
پرۆسه كه يه (دووباره) خستنه پووى بيرۆكه ره سه نه كانىيه تى.
كار كردنى ناوه وهى ئهم پيگهاته وا دهكات سارتهر به م چه شنه
دهر كه وييت كه هيواش هيواش له پيگه يه كى پاسيغه وه به ره و
پيگه يه كى ئه ريئى ده پوات، كاتيك يه ك به يه ك وه لامى ره خنه
بوونگه راىيه كان ده داته وه. به لام سارتهر به رده وامه له
ره تكدردنه وهى هه لويستى ئۆپوزسيون وهك ئه وهى ئۆپوزسيون
چالاک بييت. جۆريك له تيوه گلانى به هين، سازش نه كردن و
گه رانى بيوچان به دواى ئه و پراستىيه دا كه له به ره مه كه دا
دهر بېردا و ن. باسى ئامانجى بنه رپه تى بوونمان بۇ دهكات: گه ران
به دواى ماناى بوونى مرۆڤ له م جيهانه دا - به واتايه كى تر،

پاستى بوونى مرۇف. بىگومان ۋەك چۆن سارتەر ھەر جۆرە پەھاگەرايىيەكى پىشۋەختە دىيارىكراۋ پەتدەكاتەۋە، كارەكانى سارتەر تىگەيشتتىكى كۆتايى يەكلاكرەۋە لە بوونگەرايىمان بۇ دابىن ناكەن. بوونى فرە بۆچوونى ئايدىۋلۆژى سەبارەت بە بوونگەرايى- لەۋانەش پوۋچەلكردنەۋەى ئەم بۆچوونانە لەلايەن سارتەرەۋە- كىتپىخوۋىتان ھان دەدات بۇ بانگەۋازكردن بۇ ئىرادەى ئازادى خۇيان. ئەمەش مانايەكى ترى ئازادىيە كە لە خوارەۋە زىاتر باسى دەكەين. گەپان بەدۋاى ماناى بوونى مرۇف لەم جىھانەدا- بە واتايەكى تر، پاستى بوونى مرۇف.

ئەۋ پەخنانەى كە سارتەر ۋەك دژە وجودى باسى دەكات دەتۋانين بەم شىۋەيە كورتى بكەينەۋە:

پەخنەى يەكەم: پەخنەى ماركسىست-كۆمۇنىستەكان. سارتەر دەنووسىت ئەۋان پىيان ۋايە كە بوونگەرايى "پەر بوۋە لە پەشېنى كوايتىك"، مرۇف ھەرچەندە ھەۋلى گۆرپىنى بارودۇخى خۇى بدات، ھەمىشە بە شكست كۆتايى دىت. بىدەنگى جۆرە عىرفانىيەتتىكى مەسىھىيە كە لە سەدەى ۱۷ لە ئەۋروپا سەرى ھەلداۋە ۋ بانگەشە بۇ نا كىردار ۋ بىركردنەۋەى پاسىف ۋ گرنگىدان بە ژيانى ناۋەۋە ۋ دەستۋەرنەدان لە جىھانى واقىعى دەكات. ئەم مەسەلەيە بە تايىبەتمەندى بانگەشەكردن بۇ

له دهستدانى خود، بانگه شه بۆ پزگار كردنى مرؤف دهكات له وههست و ئاره زوو و فهزىلهت و ئه خلاقانهى مرؤف به جيهانى دهره وه ده بهستنه وه و ههسرهتى خودا و تهرخان كردنى خۆى بۆ ئه وه. واته ماركسىسته كان پييان وايه كه بوونگه رايى فهلسه فهى ئه وه كه سانه يه كه له واقع دابراون و به وه هۆيه وه ئاماده نين واقع بگۆرپن- فهلسه فهى رهنگدانه وه يه نهك فهلسه فهى كردار. واته وهك سارتهر دهليت "فهلسه فهى بۆرژوازى". به پيچه وانه وه ماركسىزم وهك ماركس گوتى فهلسه فه به فهلسه فهى راسته قينه ده زانيت، نهك بۆ پوونكر دنه وهى جيهان، به لكو بۆ گۆرپىنى. ماركس خۆى له به شى ۱۱ى "وتاره كانى له سه ر بييرگباخ" دا ده ليت: "فهيله سوفه كان ته نيا به شيوازى جياواز جيهان يان ليكداوه؛ به لام كيشه كه گۆرپىنيه تى." [۳] ماناى ئه م قسه به ناوبانگهى ماركس ئه وه يه كه سروسى مرؤف، وهك ئه وهى تا ئىستا تيگه يشتو وه، له بييركر دنه وه دا نيه به لكو له كردار دا يه- واته مرؤف ئازه ليكى عه قلانى نيه به لكو ئازه ليكى زه حمه تكي شه. واته مرؤف له ريگهى كار وه نهك ته نها جيهان ده گۆرپت، به لكو خويشى ده گۆرپت. مرؤف له ريگهى كار وه خۆى دروست دهكات، چونكه مرؤف له لايه ن خودا وه دروست نه بو وه، به لكو به زه حمه تى خۆى دروست بو وه.

بۆيه كۆمونيسته كان به پشت به ستن به بيروكه كانى سه ره وهى ماركس پييان وايه كه بوونگه رايى وهك فهلسه فهى بييركر دنه وه

ھەموو ھەولەكانى مروڧ بۇ گۆرپىنى واقع بە بېھودە دەزانن. دەبىتتە ھۆى نائومىدى و خەمۆكى، بەو پىيەى گومان دەخاتە سەر تواناى مروڧ بۇ گۆرپىنى خۆى و بارودۆخى خۆى لە رىگەى ھەر جۆرە ھەولىكەۋە.

رەخنەى دوۋەم: رەخنەى كاسۆلىكەكانە. سارتەر دەلىت، ئەۋان پىيان واىە كە بوونگەراىى ھەمىشە گوزارشت لە "لايەنە خراپەكەى ژيان" دەكات و لايەنە جوانەكەى دووپات ناكاتەۋە. بىگومان لە بنەرەتدا رەخنە لە ئايىنى كاسۆلىك- ھەرچەندە سارتەر لەم بەرھەمەدا وردتر باسى ناكات- رەخنەيەكى تارادەيەك گشتىيە لە كارەكتەرەكانى ناو ئەو بەرھەمە ئەدەبىيانەى كە پىش نووسىنى ئەم بەرھەمە بلاوى كردۆتەۋە. ئەۋان پىيان واىە ئەو ژيانەى سارتەر وينا دەكات- بارودۆخى مروڧ- ژيانى كۆمەلىك چەقۆكىش و ترسنۆك و بىشەرم و پىلانگىرى فاشىستى و خيانەتكارە. ئەۋان لە بنەرەتدا بى ئاگان لە جوانىيەكانى ژيان و تەنانەت نكۆلىشيان لىدەكەن.

په‌خنه‌ى سڀيه‌م: په‌خنه‌يه‌كى ديارده‌ناسييه. ئەم په‌خنه‌يه، به برپاوى سارته‌ر، ده‌رئه‌نجامى لوژيكي ئەو دوو په‌خنه‌يه‌ى سه‌ره‌وه‌يه. به واتايه‌كى تر ئەم په‌وته‌ فه‌لسه‌فييه كه له واقع دابراوه يان بانگه‌شه بو ده‌ستوه‌رنه‌دانى لى ده‌كات، وهك سويكتيكي پاڪ ته‌ماشاي مروّف ده‌كات. پڻى وايه مروّف بوونه‌وه‌ريكي دابراوه له‌م دونيايه‌دا كه خوڻى ئاراسته ده‌كات و وازى لى هينراوه بو خوڻى بوون. به‌م شيوه‌يه مه‌حاله په‌يوه‌ندى كوومه‌لايه‌تى له نيوان سويكتيكي تاك و خو هه‌لمژراو و سويكته‌كانى ديكه‌ى به هه‌مان شيوه تاقانه و خو هه‌لمژراو دابمه‌زىت. واته مه‌حاله له پرانگه‌ى ئيگزيستانساياليسته‌كانه‌وه يه‌كگرتويى مروّف له‌گه‌ل سويكته‌كانى پاڪدا جيگير بكرىت.

له راستيدا ئەم په‌خنه‌يه ئەم پاشخانه‌ى خواره‌وى هه‌يه. سارته‌ر له سالانى ۱۹۳۰ به فه‌لسه‌فه‌ى ديارده‌ناسييه‌وه ئاشنا بوو. له به‌ره‌مه‌كه‌يدا له سالى ۱۹۳۷دا به ناوى "زوربوونى خود"، تيورى نيوان سوبژيكتيفيتى خوڻى [۴] پيشنيار كرد، كه يه‌كيكه له بابته‌كانى گرنگ له (فينومينوّلوزيدا) واته بينينى تاكه‌كانى ديكه وهك سويكت نهك وهك ئوڅزه له جيهاندا وهك ئوڅزه‌ى كارليككردن. دواتر سارته‌ر ليكوڻينه‌وه‌يه‌كى فراوانتر و قوولترى له نيوان سوبژيكتيفيه‌ت له كتيپى "بوون و نه‌بوون"دا ئەنجامدا، كه له سالى ۱۹۴۳دا بلاوكرايه‌وه و به ديارده‌ناسيى بوونگه‌رايى داده‌نريت. بو ئەوه‌ى پوښنايى بخاته سه‌ر ئەم

دياردەيە، سەرەتا سەرنجى خۆى دەخاتە سەر تىۋرىيەكانى دوو
دياردەناسە بەناوبانگەكان بە بۇچوونى خۆى- ئىدۇمۇند ھوسەرل
و مارتن ھایدگەر.

"ئىستدالكردنى كارتىزى" [۵] ى ھوسەرل. لە كارەكانىدا پىيى
وايە كە ئىنتەرسوبژىكتىقىيەت لە پىگەى لىكچوون (تەقلىد) ەۋە
بەدەست دىت. بەم شىۋەيە پىش ھەموو شتىك بابەتتىكە لە
ھەستەكانى مندا كە ھەستەكانى جەستەيەك بەرھەم دەھىننىت و
ۋەك منە. بە واتايەكى تر، سوبژىكتىقىيى ھوسەرل لەسەر
بنەماى ھەستى جەستەيەكى دىكە دامەزراۋە و بە شىۋەى
لىكچوون، من ئەم خودە وا بىردەكەمەۋە كە ھەمان ھەستى
ھۇشيارانەى جىھانم ھەيە. جىگەى سەرنجە كە سوبژىكتىقىيەت لە
پوانگەى ھوسەرلەۋە لە بنەپەتدا سەنتەرە لەسەر ھەستى "من"
و لىيەۋە سەرھەلدەدات- واتە سوبژىكتىقىيى زالانەى خود لە
بنەپەتدا پەيۋەستە بە ئەزموونى خودى زالانەمەۋە. ۋەك
خودىكى ترى زال كە لە منى زالەۋە سەرھەلدەدات كە منم، خود
لە بنەپەتدا ھىچ ناسنامەيەكى خودى نىيە، چونكە بوونى لە
كۆتايىدا وابەستەى منە ۋەك ھەستەكانم. لە ئەنجامدا ئەم جۆرە
لە سوبژىكتىقىيەت لە كۆتايىدا ئايدىيالىستىيە [۶] بە (خەم) كۆتايى
دىت و پەيۋەندى خۆى لەگەل واقىعدا لەدەست دەدات. ھەر لەم
پوانگەيەۋەيە كە سارترە رەخنە لە تىۋرى سوبژىكتىقىيى

ھوسەرل دەگریت و تەرکیزی خوی لئیەو دەگۆرپیت بۆ تیۆرى سوېژىكتىڧىتى ھایدگەر. بە برۋای ئەو، ئەگەر تیۆرى یەكەم لەسەر بنەماى زانستناسى (تیۆرى زانین) بیٲ، ئەوا دووهمیان لەسەر بنەماى ئۆنتۆلۆژى (تیۆرى ھەموو شتىك) دامەزراوہ. لە ڤوانگەى سارته‌ره‌وہ، داھینانى ڤوانگەى ھایدگەر ئەوہیە كە لە چوارچىوہى ڤەيوەندىيەكان سەبارەت بە ھەموو شتىك لە ڤەيوەندىيەكانى نيوان سوژەكان تىدەگات. ھایدگەر لە خود تىدەگات نەك وەك "ئۆبژەيەك" بۆ من، بەلكو وەك "لەگەل" من، بەو پىيەى ھەريەكەيان ئادەم "مىتسىين". (بۆ ئەوہى پىكەوہ بن) بمىننەوہ.

بەلام لە كاتىكدا سارته‌ر ڤوانگەى ھایدگەر بۆ "بەيەكەوہ بوون" وەك خالىكى جەوہەرى لە نيوان سوېژىكتىڧىت و پىداچوونەوہيەك بە ئىنتەرسوېژىكتىڧىتى ھوسەرلدا دەبينىت، بەلام ھىشتا بە چەمكىكى ئەبستراكت دەزانىت كە ناتوانىت ڤەيوەندى راستەقىنەى نيوان مرؤڧە كۆنكرىتییەكان ڤوون بكاتەوہ. كەواتە بەراستى سوېژىكتىڧىت لە تىگەيشتنى سارته‌ردا چىيە؟ بۆ ڤوونكردنەوہى سوېژىكتىڧىت، سارته‌ر لە ڤوانگەى فىنۆمىنۆلۆژىيەوہ پىكەتەى فاكته‌رە دەروونىيەكانى وەك شەرم، ترس، شانازى و شادى لە بەرھەمەكەيدا "بوون و نەبوون" شى دەكاتەوہ. بە تايبەتى "ڤوانگەى" بۆ بەرھەمەكەى "ھەموو شتىك و ھىچ". بەشى چوارەم شىكارىيەكى راستەقىنەى كۆنكرىتى بۆ

بابەتەكە دەخاتە پروو. بۇ نموونە گرىمان من لە درزى قوفلى
 دەرگايەكەۋە سەيرى بىرکردنەۋەكە لە ناۋ دەرگاكدە دەكەم.
 لەم خالدا بە تەۋاۋى خۆم لەبىر دەكەم (لەو شتانەى كە
 دەبىينم). ئەگەر لەو ساتەدا گويم لە دەنگى كەسىك بىت كە
 بەرەو پروم دىت - جا واقىعى ئەزمونەكە بىت يان ۋەھمەكەم -
 يەكسەر خودى من بۇ ھۆشيارىم ديارە. بەم شىۋەيە خۆم ۋەك
 سوبىكت ۋ خۆم ۋەك ئۆبژەيەك ھەست پىدەكەم. واتە ھەر لەو
 ساتەدا بە نىگاي سوبىكتىكى نامۆى دىكە ئۆبژىكتىف دەبىم.
 بابەتىكردى من لەو كاتەدا تەنيا لەو كاتەدا دەكرىت كە ۋەك
 بابەتىك لە مافى خۇيدا بدرىت - ئەگەر لە جىھانى مندا بناسرىت.
 بە پرواى سارتەر، سوژە كاتىك لە نىگاي خوددا گىر دەبىت،
 دەبىتە ئۆبژىك.

بۇ ئەۋەى باشتر لەم خالەى سەرەۋە تىبگەين، پىۋىستە بە
 كورتى خۆت ئاشنا بكەيت بە تىۋرى سارتەر سەبارەت بە
 ھۆشيارى.

ھۆشيارى ئۆبژەي خۆيەتى. كاتىك ھۆشيارى لە جىھانى دەرهۋەدا گوئى لە ئۆبژەيەك دەبىت، دەبىستىت كە دەبىستىت و لە ھەمان كاتدا دەبىستىت كە ئەو و ئەو ئۆبژە جىوازن لە يەكتەر. ئەمە تىۋرى بەناوبانگى ھوسەرلە لەمەپ مەبەستداربوونى ھۆشيارى.

كاتىك لە كۈنەكەۋە سەيرى ژوررەكە دەكەم، گويم لە (شەكەن) دەبىت لە ناو ژوررەكەدا، ھەرۋەھا دەبىستىم كە من ئەو شەكە نىم كە دەبىستىم. بەلام بىستىنى داھاتوو ئەۋەندە پوون و شەفەف نىيە، چۈنكە ھەموو ھۆشيارىم لەلايەن ئەو شەكە (شەكەن)ى ژوررەۋە ھەلدەبژرىت. لەو كاتەدا جگە لەو ئەزمونەي پىم دەدرىت، گوئى لە ھىچ شەكەكى تر ناگرم - بە تايبەت كە من كىم (ۋاتە كى سەيرى ناو ژوررەكە دەكات)، ژيانم و دياردە پۇچىيەكانى تر. بە ھەمان شىۋە لە دەرەۋەي ئەۋەي من دەبىستىم ھىچ ناۋەپۇكىكى خۇئاگايى نىيە. بەمجۇرە، ھەركاتىك ھۆشيارى سەرنجى خۇي لە (تەنەكەن) لابدات كە گوئى لى دەگرىت - دەگەپىتەۋە بۇ خۇي - (بۇ نمونە من ژوررەكە پاك دەكەمەۋە كاتىك لەناكاۋ گويم لە ھەنگاۋەكەن دەبىت، ھەموو جۈلەكەم لەناكاۋ دەوستىت و پاستەۋخۇ دەگەپىمەۋە بۇ خۇم) يان (لەگەل ھىز و خىرايى پەشەبا) ھۆشيارى خۆيەتى گۇرپانكارى بۇ ھۆشيارى (خۇئاگادارى ھۆشيارى). پاشان من تەنھا

ھۆشيارىيەك نىم كە ھەندىك دياردە ئەزمون دەكەم، بەلكو ھۆشيارىيەك بۇ خودىك - خۇئاگايەك - كە دەزانىت من كىم و كى ئەزمونەكەى ھەيە. بۇيە خۇئاگايى لەلايەن سارتەرەو ھە پىي دەوترىت ئاگايى پەنگدانەو ھى، چونكە لەودا ئاگايى بە تەواوى ئاگادارى خۇيەتى ھەك ئۇبۇژىك - پەنگدانەو ھى خۇى لە خۇيدا؛ ھەرەو ھا ھۆشيارىيى ھۆشيارى سەبارەت بە دياردەكانى دەرەو ھى خۇى بە ھۆشيارى نارەنگدانەو ھە ناودەبات، چونكە لەم كاتەدا ھۆشيارى گويگرتن لە خۇى نىيە، بەلكو گويگرتنە لە ئۇبۇژەكانى دەرەو ھى خۇى يان خۇى نىيە.

بىستنى ھەنگاوەكان دەرکەوتنى خودە لە جىھانى مندا، گۆرپىنى تەواوى پىكھاتەى جىھانەكەم. سارتەر لە كىتیبى "بوون و نەبوون" دا سەبارەت بە لەناوچوونى ناوەندى جىھانەكەم بە دەرکەوتنى خود لە دۇنيای من و دووبارە كۆكردنەو ھى "كۆكردنەو ھە" لەلايەن خودەو ھە دىنوسىت: "بۇيە لەناكاو ئۇبۇژىك دەرەكەوئىت كە دزى لە دۇنيای من دەكات". خود لە جىھانى مندا دەرەكەوئىت "بۇيە بوون پەيوەستە بە ھەرچەرخانى بەردەوامى ھەموو گەردوون و ھەلۆەشانەو ھى جىھان، كە لە ھەمان كاتدا بە ئەگەرىكى زۆرەو ھە ئەو چەپوونەو ھە تىكەدەت كە من كاریگەرى لەسەر دروست دەكەم." [۷] واتە دەرکەوتنى خود لە دۇنيای مندا نكۆلىكردنى منە، چونكە بە نكۆلى دۇنيای من دۇنيای خۇى بنىات دەئىت.

بەلام گۆرپىنى من لە سوبژىكتىقەۋە بۇ بابەتتە ھەرگىز پەھا نىيە- دەتوانم ئەم ئالوگۆرپە خۇسەپپىراۋە پەت بىكەمەۋە بە ۋەرگرتنەۋەى ئازادىي خۇم. ھەر ئەم نىكۆلىيە كە بنەماي پاراستنى جىاۋازى نىۋان من و خود. واتە پەيۋەندى سارتەر لە نىۋان خود و خوددا، لە بنەپەتدا مەملانىيەكى دوانەيىە كە لەسەر بنەماي گۆرپىنى بەردەۋامى دوو پىگەى سوژە و ئۇبۇدە، لە پىگەى چاۋدىرىكىردنەۋە دەربىرداۋە. مەحالە ئەم مەملانىيە ئاشت بىكرىتەۋە. ئاشت نەبۋونەۋەى پەيۋەندى نىۋان خود و خود فۆرمى پادىكالانەى خۆى لە وتارەكەى سارتەردا لە سالى ۱۹۴۴دا دەدۇزىتەۋە. مونو كە لە شانۇنامەكەيدا كە ۋەرگىپرانىكى بەناۋبانگى بۋونگەرايىەكان بۋو، دەلىت: "مروڤەكانى دىكە دۇزەخن".

بۇيە پەخنىەى ماركسىستى لە سارتەر لەسەر ئەم سى پوانگەى خۋارەۋەيە، ھەرچەندە لەم بەرھەمەدا زۇر وردتريان ناكاتەۋە:

۱- سوبژىكتىقەى سارتەر لە سروسشتدا كارتىزىيە، لەسەر بنەماي ھۇشيارى خود دامەزراۋە و ناتوانرېت پەيۋەندى لەگەل جىھانى دەرەۋە بىكرىت.

۲- تىۋرى سوبژىكتىقەى ئەۋ مەيلى سۆلىپسىستىكى ھەيە.

۳- ئەگەرچى سوبژىكتىڧىھە تى سارتەر خۇد دەخاتە ناو دونىايى تاكەكەسى خۇدەو، بەلام پەيوەندى نىوان خۇد و خۇد ھەمىشە لە شىوھى ململانىدايە. جگە لەوھش، لەبەر ئەوھى شىكارىيەكانى سارتەر بۇ نىوان سوبژىكتىڧىھەت ئەوھندە لەسەر گۆرپىنى دووانەيى خۇد و خۇد وھك ئۆبژىكت يان سوبىكت چر بووھتەو، بواريكى كەم بۇ (خۇدەكان)ى دەرەكى ھەيە، وھك خۇدىكى سىيەم.

پەخنەي چوارەم: پېژدەگەرايى ئەخلاقىيە. ئەم پەخنەيە كە لەلايەن كاسۆلىكەكانەو ھەگىرىن، ئاراستەي ئەو پېژدەگەرايى ئەخلاقىيە كە لە ئەنجامى نەبوونى پەھاي ئەخلاقى لە بوونگەرايى سارتەردا دېتە ئاراوھ. سارتەر دەلېت ئەگەر ئىمە "ھىچ ياسايەكى ئەخلاقى گشتىمان نىيە كە پىمان بلېت دەبى چى بکەين"، ئەوا ناتوانرېت ھىچ پوونکردنەوھەك ھەبېت بۇ ئەوھى بۇچى كۆتايىيىك بەسەر كۆتايىيەكەي دىكەدا ھەلدەبژىرېن. لەو حالەتەدا ھەلبژاردنەكە ئارەزوومەندانە و كاپرى و ناجىگىرە. ھەرۇھە دەتوانرېت ئەم ھەلبژاردنە بە ئارەزووى خۇي لەگەل بژاردەيەكى تردا بگۆردرېتەو، چونكە مرؤف دەتوانېت لوپەكە بەكاربھېنېت بۇ بەراوردکردنېان لەگەل يەكتر. [۸] ھىچ بەھايەكى ئەخلاقى پەھا يان نۆرمىكى ئەخلاقى پىشۇھختە دىبارىكراو نىيە و جىاوازي نىيە لە ھەلبژاردنى يەككىيان بەسەر ئەوى دىكەدا. لە

ئەنجامى غىيىبى ياساى ئەخلاقى پەھادا، ھەموو ھەلبۇزاردنەكان - كۆتايىيەكانى ھەلبۇزاردن - لە كۆتايىيدا پۈژەيى دەبن. بەۋ پىيەي جىاۋازى لە نىۋان بۇزاردەيەك و بۇزاردەيەكى دىكەدا نىيە، دەتۋانرىت بە ئارەزوۋى خۇيان ئالوگۇر بۇرىن و مەھالە نكۆلى يەككىيان بۇرىت و ئەۋى دىكە دوۋپات بۇرىتەۋە. پۈژەگەرايى ئەخلاقى لە ھەموو بەھا و بىروباۋەرە نەرىتىيەكان بىيەشمان دەكات كە بناغەيەكى ۋابەستەيىيان ھەيە. ھەموو بوۋنەۋەرەكان ۋەك بوۋنەۋەرىكى پەگەزپەرىست مامەلەيان لەگەل دەكات، كە ھىچ بنەمايەكان بۇ بوۋن نىيە. ئەۋ بوۋنەۋەرەنى كە لە بنەماى ۋابەستەى خۇيان جىابوۋنەتەۋە، لە كۆتايىيدا لە ھەر بەھايەكى ناۋەكى و جەۋھەرى بىيەش دەبن.

پروانىنى سارتهر بۇ مردنى خودا لاي فرىدش نىچە.

ئەو پەخنانەى سەرەوۋە لە فەلسەفەى بوونگەرايى دەتوانىن وەك وەلامىك بۇ حوكمەكەى سارتهر كە خودا بوونى نىيە تىبگەين. سارتهر لە كىتئىبى "ئىگزیستىسىيالىزم و سۆزەكانى مرؤف" دا دەلىت "بوونگەرايى لە ھەولئىك زىاتر نىيە بۇ جئىبەجئىكردى ھەموو دەرئەنجامەكانى تىپروانىنە بئىئايىنەكان كە پەيوەستن بە يەكەوہ". [۹] تىپروانىنى سارتهر بۇ نەبوونى خودا دەنگدانەوہى راگەياندىنى سەدەى نۆزدەھەمى نىچەيە كە دەلىت "خودا مردوۋە". لىدوانەكەى نىچە نەك تەنھا ئاماژەيە بۇ مردنى بەھايەكى رەھا، بەلكو ئەو مردنە زەبەلاخە رەنگە ترسناكترىن بىت كە مرؤفايەتى تا ئىستا ئەزموونى كردوۋە. مردنى خودا، بۇ نىچە، لە ھەمان كاتدا ئاماژە بەو نىھىلىزمە دەكات كە لە ئەنجامى لەدەستدانى بەھايەكى رەھاوہ دىتە ئاراوہ كە ھەموو بەھاكانى دىكەى پىوانە دەكرىن. لە كىتئىبى زانستى بەختەوہرى نىچەدا شىتئىك دەخاتە بازارى فەلسەفە ئەويش مردنى خودا را دەگەيەنىت:

خودا مردوۋە. خودا ھىشتا مردوۋە و ئىمەش كوشتمان. ئىمەى بكوژانى بكوژان چۆن مامەلە لەگەل خۇمان دەكەين؟ پىرۆزترین و بەھىزترین شت كە جىهان خاۋەنى بوۋە، لەسەر چەقۇكانمان خويى لىھات تا مردن: كى دەتوانىت خويىنمان لى بسپىتەوہ؟ ئەو ئاۋەى لەوئى پاكمان دەكاتەوہ چىيە؟ چ پىورەسمىك، چ يارىيەك دروست دەكەين بۇ ئەوہى تاوانبارى خۇمان بشۆين؟ ئايا گەورەيى ئەم شتە بۇ ئىمە زۆر گەورە نييە؟ ئايا پىويست نەبوۋ بىينە خودا تا شاينى ئەو دەرکەوين؟ [۱۰]

مردنى خودا، بۇ نيچە، مانايەكى قوۋلى تراژىدى ھەيە، كارەساتى ھەموو كارەساتەكانى ميژۋوى مرۇقايتىيە. كارەسات تەنھا مردنى خودا نييە، يان كوشتنى لەلايەن مرۇقەكانەوہ، بەلكو لەوہ تراژىديتر ئەوہيە كە مرۇقەكان بەتەنھا ماونەتەوہ بۇ مامەلەكردن لەگەل ئەو گىژاۋە گەورەيەى كە مردنى خودا بەجىي ھىشتوۋە. بە واتايەكى تر بە دروستكردن و ئەنجامدانى "پىورەسم" بۇ "شۆردنى تاوانكە" لە تاوانكەى خوى بەدوور دەگرىت. ئەم پىورەسمە بۇ نيچە بە جۆرىك نوينەرايەتى داخستنى بەربەستى ترس دەكات، كردهوہى دامەزراندنى "خودايەكى نوئ" لە فەزادا دواى نەمانى بنەماى رەھا و زالانىەى ژيان. لە ئەنجامدا لە جىهانىكى بى خودادا، مرۇق دەتوانىت بە تەواۋى پەرە بە داھىنەرى خوى بدات: مرۇق چىتر نايىت وەك

جاران داوای پښمایی له کرداره کانیدا بکات له فهزای سهروو سروشتیه وه "شینه که هی ئاسمانی" به لکو ده بیټ خوی پښمایی بکات. ناچاره نکوئی باقی دونیا بکات و دان به گرنگی ئەم جیهاندا بنیټ و بانگه واز بو ئیراده ی خوی بکات. ئەوان به ئاشکرا و بی شهرم دان به وهدا دهنن که ده بیټ ئەو دهرگایه بگوپن که به هوی مردنی خوداوه داخراوه، به جوړیک له دهسه لاتی سهرووی مرویی و "ئیراده ی دهسه لات".

ئەگەر حوکمه که هی نیچه سه بارهت به مردنی خودا، وهک هایدگر، ئامار هیه بو مردنی خودا به مانای وشهیی، به لکو "کوټایی میتافیزیک" بیټ، ئەوا نیچه کوټایی هاتنی پلانی دیکارت له مؤدیرنیهت پوژن او اییه کان له گه ل مردنی خودا راده گه یه نیټ و خاوه ندریټی مروث وهک جوړیک له واقع. دیکارت ناوه ندی کیشکردنی میتافیزیکی مه سیحی سه ده ی ناوه پاستی له سه ر ماده یه کی په ها جیگیر کرد - خودا - سه رچاوه ی هه موو پاستیه کان، سه رچاوه ی پاستیه کی بی پرسیار و بوونی "پیموایه، بویه منم". [۱۱] ده بیټه هوکاریکی تری خودی که سه که، که له پیگه ی ههستی که سی یه که مه وه ههست پیده کریټ. کانت، یه کی که له نوینه ره گرنگه کانی بزووتنه وه ی پوژشنگه ری، به داوی کرداره ئەخلاقیه کانیدا ده گه پټ نهک له خوداوه، که ناتوانریټ له پیگه ی عقل و ههسته وه بناسریټ، به لکو له فه رمانی په های عه قلی خو یه وه؛ وهک که سیټک ههست پیده کریټ که تنها

ياسادانەر نىيە بەلكو كەسىكى حوكمرانى ياساشە. لە بەرامبەردا نىچە بانگەشە بۇ ئەۋە دەكات كە ئەۋ ھەستانەي لە ئەنجامى زۆر جەختكردنەۋە لەسەر عەقل سەركوتكراون و لە بزووتنەۋەي پۇشنگەريدا بەرزكراونەتەۋە، كە بنەماي شەرعىەت و دەسەلات لە فەرمانە ئىلاھىيەكانەۋە دەگۆرپت بۇ فەرمانەكانى عەقل، برىتىن لە سەرچاۋەي پاستەقىنەي دەربرپىنى مرۇف بۇ بوونى خۇي لە جىھانى سروشتىدا.

سارتەر كارەساتى راگەياندى نىچە كە "خودا مردوۋە" ھەنگاۋىك زىاتر دەباتە پىشەۋە و كارەساتى فەزاي تەلەي ھەلنەھاتوو و چارەسەرنەكراو دەباتە فۇرمىكى تراژىدىترەۋە. سارتەر پىي وايە نەبوونى خودا پاستى و گرفتىكى سادە نىيە، بەلكو "كارەساتىكە" بۇ مرۇفايەتى. چونكە ئەم مردنە، لە ھەمان كاتدا خۇي راپدەگەيەنيت كە بناغەي بەھاي زالىش لە دەستچوۋە و مردوۋە. كەۋاتە ۋەك لە دۇستۇقىسكى ۋەرىدەگرپت، ھەموو شتىك لە جىھانىكى بى خودادا "مەھالە" و "پىگەپىدراۋە". كىشەي جەۋھەرى ئەۋەيە كە ئەۋەي دواي مردنى خودا بەدواي خۇيدا دىنيت، دەرئەنجامىكى ترسناكتەرە: لە جىھانىكى بى خودادا مرۇف وازى لىدەھىنرپت بۇ بوونىك كە ناتوانىت ھەلىبىزپىت و ھەلىناپىزپىت. مرۇف ۋەك تىغىك تەنيايە كەس و ھىچ شتىك لە پىشەۋە و لە پشتىيەۋە و لە سەروويەۋە نىيە كە رپنمايى بكات.

وہك چۆن ھېچ ھۆكارىك نىيە بۇ ئەوہى بوونى ھەبىت، ھېچ ھۆكارىك نىيە بۇ ئەوہى بوونى نەبىت، چونكە بوونى تەنيا رېكەوتىكى سەيرە. بوونى ئەو لەلایەن بوونىكى تىرى زالەوہ دروست نەبووہ، بەلكو بوونىكى ناوازەيە كە ناچارە خۆى دروست بكات. واتە مروّف بەجىدەھىلرئىت، يان باشتىر بلّين ناچارە مامەلە لەگەل بوونى خۆيدا بكات لەكاتىكدا مامەلە لەگەل دەرئەنجامەكانى نەبوونى خودا دەكات. [۱۲] بەم شىوہيە بۇ سارتەر چۆن نيچە مردنى خوداى راگەياندى، ئەمە ئەگەر سەربەخۆى نیشان دەدات، لای سارتەر بە ماناى سەربەخۆى مروّفىكى ئازادە. سارتەر، لە جىهانىكى بى خودادا جىهانىك كە ھەموو شتىك رېگەى پىدراوہ، مروّف جىدەھىلرئىت بۇ ئەوہى ئازادىيەكەى فرى بدات. بەم شىوہيە، سارتەر دەلئىت، مروّف بوونىكە كە "تۆمەتبار دەكرئىت" بە ئازادبوون: ئەو كەسەيە كە ھەموو بارگرانىيەكانى ئەم سەرەتايە ھەلدەگرئىت و ھەموو ئەو بەرپرسىارىەتيانەى كە ئەم بارگرانىيە دەيھىنئىت، بەجىدەھىلئىت، ئەو بوونەوہرەيە كە وەك نيچە بە زمانى ھەكىمەكە دەخاتەروو، جىدەھىلرئىت، خۆى وەك "خودايەكى نوئى" دروست بكات.

واتە سارتەر قۇرماقۇرى رادىكالى ئەم تىروانىنەيە، كە لە بزووتنەوہى بەئاگاھاتتەوہى ئەوروپىيەوہ دەستى پىكردووہ، سەبارەت بە بوون و پىگە و مانا مروّف لە گەردووندا- مروّف

تەنيا بە خۇي دەتوانىت مانا بە بوونى خۇي بەخشىت. ئەگەر نىچە فەزاي دواي "مردنى خودا" وەك دروستكردى سوپەرمانىك بە ئىرادەي دەسلەت و ھەلسەنگاندنەو ھەموو بەھاكان و دروستكردى بەھاي نوئى لىكبداتەو، سارتەر ئەم فەزايە بە خودى مرۇقى ئازاد لىكبداتەو. ئىرادە و دروستكردى، لەسەر ئەم خالە سارتەر ھىندەي نىچە رادىكالە، ھەردووكيان داوا لە مرۇف دەكەن پشت بە داھىنەرىيەكەي بىستىت و بەھاي نوئى دروست بكات. بۇ ساتر مرۇف ئاراستەي رابردوو نىيە، بەلكو لە ئىستاو بەرەو داھاتوو، بەربەستى ئەگەرەكانى داھاتوو. بە جۇرىك ئىرادەي دەسلەتاي سەروو مرۇيى نىيە، بەلكو ئىرادەي ئازادى مرۇقىك ھەيە كە بە ھەلە لە جىھانىكى داخراودا فرىدراووتە ناو بوونى خۇيەو. ھەموو بەھاكان شتىك نىن كە پىمان بدرىت و پىويستە بگۇردىن، بەلكو شتىكن كە ئىمە لە رىگەي كرادارەكانى خۇمانەو دروستى دەكەين و پىويستە بەرز بكرىتەو بۇ ئاستى بەھا مرۇيىەكان.

پەيوەندى سارتەر لە نىوان ئىرادەي مرۇف و ئىرادەي خودادا- "بوون و نەبوون"ى، وەك پەيوەندى نىوان من و خۇم لە كارەكانىدا- پىرە لە ملمانى. ھەرۋەھا پىويستە جەخت لەو بەكرىتەو كە نەك ھەر پەيوەندىيەكانى پىشوو ناگونجىن، بەلكو

په تکرندنه وهى يه کيکيان بنه ماى دوپا تکرندنه وهى ئه وهى دیکه يه. واته له په يوه ندى نيوان خودا و مرؤفدا، ههروهک چؤن له په يوه ندى نيوان خود و خوددا، ئه گهرى ئالوگؤپى سوژه و ئؤبژه نييه؛ هيچ پروانگه يه کى ئيلاهى نييه که بتوانيت وهک خوديک من بابته تى بکات؛ هيچ ئيراده يه کى ئيلاهى نييه بؤ مسؤگه رکردنى به رده وامى بوونى من. ئه مهش له بهر ئه وهى که ئيرادهى خودا و ئيرادهى مرؤف به ته واهوتى له گه ل يه کتردا ناگونجيت - ئه گهر خودا بوونى هه بيئت، مرؤف ناتوانيت ئازاد بيئت؛ ئه گهر مرؤف ئازاد بيئت خودا ناتوانيت بوونى هه بيئت. مرؤف له لايهن خوداوه دروست نه بووه، به لکو "خؤى دروست دهکات. که واته "مرؤف ئازاده، مرؤف ئازاديهه". ئه م بؤچوونه به شيويه يه کى ناراسته وخؤ و ا گريمانه دهکات که بوونى خودا ئازادى مرؤف سنوردار دهکات؛ مرؤف بؤ ئه وهى به ته واهوتى دهستى به سه ر ئازاديهه که يدا بگريئت، ده بيئت بئ شکست خودا رت بکاته وه. به هه مان شيوه ئه گهر بوتريئت مرؤف به راستى ئازاده، خوداى دروستکه ر بوونى نييه، چونکه مرؤف که به ئازادى داها توى خؤى هه لده بژيړيئت و به و هؤيه وه خؤى دروست دهکات، پيويستى به هيچ که سيک نييه جگه له خؤى.

دهتوانريئت بلين ئازادى له چاوى سارته ردا پيشگريمانه دهکات که "مردنى خودا" که نيچه رايانگه ياندووه، مرؤقى سارته ر ئاگادارى ده رئه نجامه کانى کوشتنى خودا مه سيحيه که يه. به لام

دەكرى ئەۋەش بلىين كە "نىچە و كوشتنى خودا" نىچەى سارتەر، لە پروانگەى دەروونشيكارييهۋە، ھەۋلى پياۋيگە بۇ ئەۋەى جىگەى "باوك" كوژراۋەكەى بگرىتەۋە- واتە ھەمان پىگەى ئەۋى ھەبىت. [۱۳] تىپروانىنى (دژە تىۋلۆژى)ى سارتەر لە بنەپەتدا خوداكردى مرۇف يان بى مرۇفكردى خودايە. چونكە سارتەر سيفەتەكانى خودا دەگوازىتەۋە بۇ لىكدانەۋەى ئازادى مرۇف، ئەمە تىۋمۇرفىزمى بوونگەرايىيە. [۱۴] تايبەتمەندى سەرەكى تىۋرىزمى سارتەر ئەۋەيە كە مرۇف ۋەك خودا دروست نەبوۋە، بەلكو دروست دەكات؛ ۋەك خودا كە ويستى بوونەۋەرىكى تر نىيە، بەلكو خۇى ويستى ھەيە؛ ۋەك خودا سەرەتايەك نىيە، بەلكو بوونىكە كە مامەلە لەگەل داھاتوۋدا دەكات.

دوو خال له تیروانینی سارتهر سه بارهت به خودا شایه نی سهرنجه.

- خالی یه که م:.. ئه وه یه که ئه که رچی ته وای دیدگای سارتهر له م به ره مه دا له سهر ئه و راستییه دامه زراوه که خودا بوونی نییه، به لام به هیچ دیدیکی نوئی و به لگه یه کی قایلکه ر و به لگه یه کی سیستماتیکی ئه م خاله ناخاته پروو. به ساده یی مامه له له گه ل ئه م خاله ره خنه گرانه دا ده کات که نه بوونی خودا "راستییه ک" بیته که پیوستی به هیچ به لگه و پروونکردنه وه یه ک نییه. ئه م یاسایه به ناروون و دوگماتیک و ناقه ناعه تبه خش، مه ترسییه کی پوتانسیلی له سهر ره وایه تیی بوچوونه پیشنیار کراوه کانی ئازادیی مروّف دروست ده کات، به بی ئه وه ی دهره نجامه لوژیکیه که ی بیته. که واته ئه گه ر ئیمه به تیروانینی ئه و بو نه بوونی خودا قه ناعه تمان پیئه کریته، ئه و ا پروانگه ی دهره نجامی ئازادی پریشه یی مروّف که لییه وه سه رچاوه ده گریته، به هه مان شیوه گوماناوییه. جگه له وهش سارتهر ده لئ ملاملانیی

جەۋھەرىيى نىۋان بوونگەرايى و كاسۇلىكىزم لە تۆمەتباركردنى دوۋەمىاندايە كە يەكەمىان سەرنجى لەسەر لايەنە ئەرتىنيەكانى ژيانە نەك لەسەر پرسەكانى نەبوونى خودا و دەرئەنجامە جۇراوجۇرەكانى. ئەمەش بەۋ مانايەيە كە رەگى كىشەكە، جا بە مەبەست بىت يان بە مەبەست نەبىت، پشتگوى دەخرىت.

• **خالى دوۋەم:** ئەۋەيە كە تيۋرى بىئايىنى سارتەر پىرە لە دژايەتى. سارتەر رەخنە لە كۆمەلىك پىروفىسورى فەرەنسى دەگرىت كە لە سالانى ۱۸۸۰دا ئىلحاديان بەرەۋپىش دەبرد. ئەۋ پىيى وايە ئەم پىروفىسورانە زۇر سووكن و ناتوانن خودا ۋەك بىرۆكەيەكى بەسەرچوو سەير نەكەن، بەلام ئامادە نىن دان بە دەرئەنجامە ترسناكەكانى نەمانىدا بنىن. سارتەر ئەم بىرۆكەيەي خودا رەتدەكاتەۋە- ئەۋ رەتدەكاتەۋە، بەلام بە شىۋەيەكى زۇر جددى رەتدەكاتەۋە. چونكە بە قوللى ھەست بە تىچۋوى بىياۋەرى دەكات، بە پىچەۋانەي ئەۋ پىروفىسورانەي سەرەۋە:

له لایه کی دیکه وه، بوونگه رایى به هوی نه بوونی خودا وه له دۆخیکی خراپدا ده بیئت، چونکه له گه ل نه مانى خودا، نه گه رى دۆزینه وهى به هاكان له به هه شتى تیگه یشتنیشدا نامیئیت. چاکه ی نه زموونی لیژهدا ناتوانیئت بوونی هه بیئت، چونکه هۆشیارییه کی بیگۆتایى و کامل نییه بو بیرکردنه وه لیى. له هیچ شوینیکدا نالیئت "چاکه بوونی هه یه" و مرؤف ده بیئت راستگۆ بیئت و درؤ نه کات، چونکه ئیمه ئیستا له قوناغیکداین که هه موو مرؤفه کان راستگۆن. دۆستۆیفسکی نووسیویه تی: "نه گه ر خودا بوونی نه بووايه، هه موو شتیك پینگه پیدراو ده بوو؛" نه مهش خالی ده ستیکی بوونه.

بوونگه رایى واته نه گه ر خودا بوونی نه بیئت، هیچ بنه مایه ک بو "دروستکردنى جیهانیک که ریز له نه خلاق و کومه لگه و یاسا بگریئت" نییه؛ نه گه ر خودا بوونی هه بووايه، هیچ مرؤفیک نه ده بوو که به راستى بتوانیئت خاوه نی ئازادییه که ی بیئت و خوی دروست بکات و "خوی بدۆزیتته وه". نه گه ر خودا بوونی نه بیئت، به هاکانى به هه شتى هه سترکردن، وه ک نه و فرمانه نه خلاقیانه ی که مرؤف راستگۆ بیئت و درؤ نه کات، نامیئیت؛ نه گه ر خودا بوونی هه بیئت، ئازادى مرؤف په یوه سته به ئازادییه کی ئیلاهی له دهره وه ی خوی. له وهش گرنگتر نه گه ر خودا بوونی نییه، بوچی راستگۆ بم له گه ل نه وانى تر بی وه لام ده میئیتته وه. چونکه، له ئاماده بوونی

خودادا، ئىمە ۋەك فەرمانىك لە ئاسمانى تىگە يىشتنى خوداۋە لەم شتە تىدەگەين؛ بەبى خودا، مرؤف بى رېبەر دەبوو، هيچ جياۋازىيەك لە نىۋان من راستگۇبوون و ناپاكيدا نەدەبوو. لەو كاتدا، لە دۇخىكدا دەگەين كە "دەبىت كەسىك بەھاكان دروست بكات". بەلام كى دەتوانىت گەرەنتى ئەۋە بكات كە بەھاكانمان گىشتگىرن - بەھاكان كە ھەموۋان قىبوليان دەكەن؟ ئەگەر خودا بوونى ھەبىت، مرؤف فەرمانى پىكراۋە كە بەبى مەرج گويپرايەلى ھەموۋ فەرمانەكەى بىت بە باۋەرپوون پىي؛ بەلام ئەگەر خودا بوونى نەبىت، ئايا دەبىت مرؤف فەرمانى بكرىت كە ملكەچى بەھا دروستكراۋەكانى من بىت بەھۆى باۋەرپوون بە مرؤقەۋە - ۋەك لە "داھاتۋى مرؤف"ى ھادى پۇنگدا؟ دواتر بە وردى ۋەلامى ئەم پرسىارانە باس دەكەين.

بوون پيش جهوهەر دهكهوئيت

ئەو حوكمه بهناوبانگەى سارتهر كه دهئيت "بوون پيش جهوهەر دهكهوئيت" هيشتا دەبى له ژيەر پۇشنايى تيپروانينى ئەو بۇ بيئايينى بخوينرئيتەوه. ئەمەش له وتەى سارتهردا دەرپر دراوه كه زۇرجار وەريدهگرئيت: "ئەوه ماناي چييه كه بليين بوون پيش جهوهەر دهكهوئيت؟ ئەمه ماناي ئەويه مرؤف سەرەتا بوونى هەيه، لهگەل خويدا كۆدەبيتەوه، له دونيادا دەردهكهوئيت، پاشان خوى پيناسه دهكات." واتە ئەگەر خدا بوونى نەبووايه، مرؤف سروشتيكي پيشوهخته ديارى نەدەبوو بۇ ئەوهى درك پييكات، مرؤف دەبوو سروشتى خوى دروست بكات. هەر جورە قەدەريك جگه له پيشيلكردى ئازادى مرؤف هيچى تر نييه. ئەمەش لهبەر ئەويه كه دووانەيى بوون، جهوهەرەكهى كاردانەويهكه بهرامبەر بهو مملانئيهى كه له دووانەيى خدا و مرؤفەوه سەرەلدهدات.

له نەريتى فەلسەفى رۇژئاوادا، جهوهەر ئاماژەيه بۇ كۆمهليك سيفات كه وەك بنەما يان پئويست بهكارديت بۇ ئەوهى نيشان بدرئيت كه ئۇبژيک يان ماددەيهكى دياريكراو چييه. سيفاتيكي

ئەبستىراكت لە شىتتىكى كۆنكرىتى جىيا دەكرىتتەۋە. ئەگەر ئۆبژەيەكى كۆنكرىتى ئاماژەيە بۇ شىتتىك كە بوونى ھەيە يان دەتوانىت ھەيىت، ئەۋا دوۋەمىيان ئاماژەيە بۇ ھۆكارىك يان بىنەمايەك بۇ ئەۋەى بۆچى وايىت. نكۆلى سارتەر لە ھەر جەۋھەرىك كە پىش بوون بىت، بوون لە چاۋى ئەۋدا دەكاتە رۋوداۋىكى بى سەرچاۋە و ھۆكار. لە ئەنجامدا بوون دەيىتتە بى بىنەما و ھەپمەكى و كاتى بە فۆرم بەلام ھىچ ماددەيەك. ھايىدگەر كە سارتەر لەگەل خۇيدا ۋەك بوونگەرايىەكى بىئايىن رىزبەندى دەكات، "نامە لەسەر مرقۇگەرايى". لە بەرھەمەكەيدا بە توندى پەخنە لە ھوكمەكەى سارتەر دەگرىت و دەلىت: "بوونگەرايى دەلىت بوون پىش جەۋھەر دەكەۋىت". لەم وتەيەدا بوون و جەۋھەر لە ماناى مېتافىزىكى ئەۋ ھوكمەۋە ۋەرگىراۋن كە لە سەردەمى ئەفلاتونەۋە دەگوترا جەۋھەر پىش بوونە. سارتەر جىگەى ئەم ھوكمە دەگرىتەۋە. گواستىنەۋەى ھوكمىكى مېتافىزىكى ھىشتا ھوكمىكى مېتافىزىكىيە. بەم شىۋەيە لە مېتافىزىكىدا نىشتەجىيە كە تىيدا راستى ھەموۋان لەبىر دەكرىت". [۱۵] لاي ھايىدگەر، جا جەۋھەرى تۆماس ئەكۋىناس پىش بوون بىت، يان پىچەۋانەكەى، بوونى سارتەر پىش جەۋھەر بكەۋىت، ئەم دوو چەمكە سەرەككىيە مېتافىزىكىيە ناتوانرىت لە بازىنە دەرېچن. سارتەر تا زىاتر ھەۋلى دەرچوون

له بازنهى ميتافيزيك بدات له ريگهى ئەم حوكمه وه، زياتر خوڤى له و بازنهيه دا ده بئيتته وه كه ناتوانيت لى پزگارى بيت، چونكه هه موو تيورى سارته ر له سهر ئەم بابته هيشتا له نكولى خودادا، گير بووه، كه به سه رچاوهى داده نريت هه موو جه وه ره كان، ناتوانيت بچيته دهره وهى. به م پئيه تيروانىنى ئەو بو بئايىنى له بنه رته دا وه لاميكه بو بابتهى خودا، ته نانه ت ئەگه ر ئەم وه لامه له فورميكى نه ريئيشدا بيت.

سارته ر سروشت و جه وه ره رى مرؤف وه ك چه مكى ئالوگور به كار ده هئيت، هه ر وه ك چو ن جه وه ره رىكى پيشوه خته ديارى كرا و نيه، به هه مان شيوه سروشتى مرؤف نيه كه ديارى بكات كه مرؤف چو ن مامه له ده كات و چو ن ده بيت، چونكه هه چ هوشيارى به كى تاك و "بيكو تايى و كامل" نيه كه پيشوه خته جه وه ره رىكى له و شيوه به ديارى بكات. سارته ر كه سروشتى مرؤف وه ك جو رىك له جه وه ره رىك كه تايبه ته مندى مرؤف ده روانيت، مرؤف وه ك بوونىكى نامو و بى هه چ سروشتىكى مرؤى ده خاته ر وو- ته نانه ت به چه مكى مرؤف يش ر وونى نا كر يتته وه. له ئەنجامدا، بوونگه رايى ماترياليسىتى، بئايىن و گوماناوى (مرؤفگه رايى) ئەو هه ر جو ره ديه ر ميني زميكي پيش بوونى مرؤف يان سه ر ووتر له بوونى مرؤف رته ده كاته وه. [١٦] هه چ هوكارىك نيه مرؤف بيته ئەم دونيا به و به بى مه به ست جى به ئلئيت. به كور تى مرؤف بوونه وه رىكى قه دهره.

سارتىر لە رېگەي نىمۇنەي چەقۇكىشىكى كاغەزىيەۋە زىاتىر لەم
 حوكمە دەكۆلىتەۋە. ۋەك چۇن دروستكەرى چەقۇي كاغەزى
 پىشۋەختە - سىروشتى خۇي -ى لە مىشكىدايە كە چۇن و چى
 دەبىت. خۇدا پلانىكى ھەيە و مەبەستىكى پىشۋەختە پلانى بۇ
 دانراۋە بۇ ئەۋەي ئەۋ مەرۇقەي دروستى كىردۋە چى دەبىت و
 دەتوانىت چۇن بىت. لەم فەلسەفەيەدا زۇرچار "پوانگەي پلان"
 بۇ سەلماندنى بوونى خۇدا بەكار دەھىتتىت و دەربىننىكى
 ناۋازەيە بۇ ئەۋ بۇچوونەي كە دروستكىردن ئامانچىكى
 پىشۋەختە لەلايەن خۇداۋە دىيارىكراۋە و لە جەۋھەر و
 سىروشتى مەرۇق، ھەريەك لە بەندەكانى خۇدا واقىعەكى
 پىشۋەختە دىيارىكراۋى خۇدايى خۇيانە. بەلام سارتەر پىيى وايە
 پىشۋەختە پلاندانانى خۇدا بۇ مەرۇق بەۋ مانايەيە كە كارەكانى
 مەرۇق ھىشتا بى سنوورن.

ھىشتا تىروانىنەكانى سارتەر سەبارەت بە ئىلحاد، سىبەرى
 مەلمانىيەكى بنەپەتى لە فەلسەفەي ئايىنى رۇژئاۋادا دادەنرىت:
 ئەگەر خۇدا بوونى ھەبىت و بزانىت چى بەسەر
 دروستكراۋەكەيدا دىت، چۇن دەتوانىن لە ئىرادەي ئازادى
 مەرۇق تىبگەين؟ چۈنكە ئەگەر خۇدا بوونى ھەبىت، دەبىت ئەۋ
 بوونەۋەرەنەي كە ئەۋ دروستى كىردۋن، ملكە چى مەبەستى ئەۋ
 بن، ئەۋ كاتە ئىرادەي مەرۇق ئازاد نىيە، بەلكو ملكە چى ويستى

خودايه؛ ئەگەر بوتريت مرؤف ئيرادهى ئازادى ههيه، ئەوا هەر کرداريك كه به ئيوهندگيرى ئيرادهى ئەو بيت، ملكهچى هيچ چه مك و فورموليك و پلانيكى پيشوهخته دياريكراو نيه. به كورتى مرؤف به تهواوتهى ئازاد دهبيت و به هوكارى ناوخويى و دهرهكى به پيوه ناچيت. له م روانگهيه وه سارتهر به شدارى له تهوهرى ناتهبابى له فلسهفهى سهدهى بيسته مدهكات كه ئيرادهى ئازاد و ديارىگه رابى به ناتهباه زانيت. ئەو چهشنه ئازادىخوآزىيه [17]ى سهر به بزووتنه وهى (ئيرادهى ئازاد) ناتهباهگه ريبه، كه دهلئىن ئيرادهى ئازاد له پووى لوژيكييه وه له گه ل گهردوونيكى دياريكراودا ناگونجيت، ههروهها سوژهى مرؤف ئيرادهى ئازادىان ههيه، بويه ديتهرمينيزم درويه.

بۇ تيگه يشتينيكى قولتەر له بىرؤكه كانى سارتهر سه بارهت به ئازادى، "سوبيكت-له خويدا" [18] و "سوبيكت-بؤ-خوى" [19] له فينومينوئلؤژياى بوونگه راييدا له بهرچاو بگرين. پيوسته له سهر ئەو دوو چه مكه جيگرين. سارتهر (شته كان-واقيعه هه بووه كان) به سهر دوو به شدا دابهش دهكات: شته كان له خويدا و شته كان بۇ خويان.

يه كه ميان: جيگيره، خو هاوشيوهيه، بيهيژه و نه گوره- ئەوه فورمى بوونه كه هه موو شتيك نيشان ده دات. يان چالاكه يان پاسيف، يان پؤتانسيل يان ناچالاك. تهنيا پاستيهكى

ئەبستراكتى بوونە كە ۋەك ھەمان ناۋى زاراۋەى كانتە،
ناتوانرئىت لئى نرىك بىنەۋە.

دوۋەمىان: نوئىنەراىەتى دىنامىزم و شلەژان و ناناسنامە و
جىاۋازى دەكات. نكۆلىكردن يان لەناۋبردنى خودە. پەيۋەندى
دوۋانەيى نئىۋان ئەم دوو واقىعە لە بنەپرەتدا ئاماژەيە بۆ
پەيۋەندى دوۋانەيى نئىۋان واقىع (بوون و ھاۋشىۋەيى) و
تئىپەراندن (ئەگەرى و جىاۋازى). خود بۆ خود بە مانا
فراۋانەكەى، ھۆشيارى مرۆف بە نكۆلىكردن لە خودى خود
دەست بە كردارەكانى دەكات. ئەگەر خود لە خۆيدا ۋەك
مادەيەك يان "شتىك" تئىبگەين، خود بۆ خود شتىك نىيە، بەلكو
ۋەك جۆرىك لە بەرزبوونەۋەى سەرەتاي ستۆكاستى لە خود
لە خۆيدا. لە كاتىكدا بنەماى شوناس ئاماژە بە تاكى خود دەكات
ۋەك ھەم فرەيى و ھەم ۋەك يەكسانى، خۆ بۆ خود ئىستىسنايە.
بەم شئىۋەيە ئەگەر رابردوو ۋەك سوژەيەك لە خۆيدا بە
تايبەتمەندى (دووبارە) نەگۆرپىيەكەيەۋە تئىبگەين، ئەۋا داھاتوو
كە پرە لە ئەگەرى جۆراۋجۆرى گۆرپانكارى، ۋەك سوژەيەك بۆ
خۆى تئىدەگات.

خود بۆ سوپىكت كە تئىكەلەيەكى ئالۆزە لە دوو جۆرى
سەرەۋەى كاتى و لە لايەن سارتەرەۋە بە بارودۆخى مرۆف

ناوده بريٽ، له ئىستادا كاردهكات و خوى بۇ داهاتوو ئاراسته دهكات. لاي سارتهر، خود بۇ سوبيكت واقيعى مروڤه، واته واقيعى جه وههري مروڤ ئه و پابردوو سو بزيكتيفه نيه كه ناتوانيٽ هه لبيز بريٽ، به لكو ئه و داهاتوهي كه هه ليده بريٽ، ده بيت هه لبيز بريٽ، ته نانهٽ ناچاره هه لبيز بريٽ. راستيه نه گورپه كاني پابردوو، وهك ئه وهي له كوئ و چون له دايك بووم، هيچ بناغه يه كيان نيه و ناتوانيٽ بسه لمينرين: بوچي له خيزانيكي هه ژار له ولا تيكي هه ژاردا له دايك ده بم، يه كيكي ديكه له خيزانيكي ده وله مهند له ولا تيكي ده وله مهندا له دايك ده بيت؟ بويه راستيه كان به پي كه وتن و ته نيا له بهر ئه وهي "له دهره وهن" بو مان دهره كه ون. راستيه كان ته نيا به شيكن له واقيعى مروڤ.

به بر واي سارتهر، پي كه اتهي ئونتولوزيي هوشيارى، ئازاديه. ئازادى سيفه تيك نيه كه به جوريك له جوره كان له بوونى مندا به سترا وه ته وه، به لكو خودى مادهي بوونى منه. بوونى مروڤ و ئازاديه كه ي دوو شتى جياواز نين، به لكو ناوه كي بوونى ئه و ئازاديه. ئازادى پويستيه كي هه لنه هاتوو بوونه - ئه م دژايه تيه مه رجى خۇبه ده سته وه داني مروڤه بۇ خوى، دهرئه نجامى به رزبوونه وهي له نه گورپيه وه بۇ نه گورپين. پوانگه ي ئازادى خوازانه ي ئه و پيشگريمانه دهكات كه من سوژه يه كم بۇ خو م نهك سوژه يه ك له خويدا.

بەم پىيە تىپروانىنى سارتەر بۇ "ئازادى لە جەۋھەردا" ئامازەيە بۇ بەرزبونەۋەي خۇبەخۇي خود بۇ خود لە غىبابى پلانكى پىشۋەختە دىيارىكراۋدا. پاستى ئازادىي مرۇف لە تىكەلكردنى ئەم ستۇكاستىيەدايە لە فۇرمى پلانى مرۇفدا، لە قبۇلكردنى رۇداۋ و راستىيەكان و پرۇژەكردنىان بۇ داھاتوۋ. ئازادبوون ئەۋە نىيە كە مرۇف ئەۋەي دەيەۋىت ھەيىت، بەلكو بوونى ئىرادە يىت و بتوانىت مەرجهكانى تىپەپىنىت. تاكەكان ئازادن لە ھەلبۇزاردنى كردهى خۇيان بەيى گويدانە بارودۇخەكە. تەنانەت رەتكردنەۋەي ھەلبۇزاردنىشى جۇرىكە لە ھەلبۇزاردنى ئازاد. تەنانەت كۇيلەش ئازادە چونكە دەتوانىت ھەلبۇزىرىت لە كۇيلايەتى - دىليتى - يان لانىكەم دەتوانىت بە ئازادى خەيالى بكات. بە پىچەۋانەۋە، دىدگاي ئەۋ بۇ كۇيلايەتى ھىشتا بۇاردەيە.

"ئىگىستانسىالىزم مرۇفكەرايىە" ى سارتەر. ئەۋ گەنجە لە كارەكەيدا رۇوبەرۇۋى ئەۋ ھەلبۇزاردنە قورسە دەيىتەۋە كە لەگەل داىكىدا بمىنىتەۋە يان بچىتە ئىنگلتەرا بۇ ئەۋەي بچىتە پال بەرخۇدانى فەرەنسى كە دژى داگىركەرانى ئەلمانىا رىكخراۋو. سەرەتا ناچارە يەككىك لەم دوو بۇاردەيە ھەلبۇزىرىت (يان تەنانەت بۇاردەي سىيەمىش كە ھەردوۋكى ھەلنەبۇزىرىت). ئەۋ بە تەۋاۋى ئازادە لە ھەلبۇزاردنى ئەم شتانە و ھىچ شتىك نىيە كە پىشۋەختە پىشى پى بىستىت بۇ ھەلبۇزاردنى ئازادى خۇي - نە

پاويژكارىك، نه بىرؤكهيهكى رېنمايى، نه پلانى پېشوهخته ديارىكراو. ناچار بوو ههلبژاردهيهكى ئازاد بكات نهك تهنها له بهر ئه وهى ئيرادهى ئازادى هه بوو، بهلكو له بهر ئه وهى ئه وهى مه رجانهى كه پووبه پووى بووه وه ناچارى ده كرد ههلبژاردنى ئازاد بكات. له ژېر فشارى هه لومه رجىكدا كه له غيايى هيچ يارمه تيه كدا چهندين ئه گهرى بو ده پره خسيئيت، ناچاره ههلبژاردنىكى ئازاد بكات. ئه مه بنه ماي ئونتولؤژى ئازادى مروقه.

مروقه ئازاده و مروقه ده بيئت بهر پرسيار بيئت له ههلبژاردنه كانى و جيهانه كهى - ئازاديه كهى. سارتهر ده ليئت "مروقه ههر له و ساته وه ختهى له داىك ده بيئت بهر پرسياره له كرده وه كانى". بوچى؟ چونكه له دونيا جيھيلراودا كه مروقه تييدا بوونى ههيه، كهسى نيه پشتهى پى ببه ستيت، ته نانهت خوداش نيه و ناچاره به ته نيا مامه له بكات. به و پييهى ته نها بهر پرسياره له كاره كانى، هيچ كه سيك ناتوانيئت بهر پرسيار بيئت له ئه نجامى كاره كانى جگه له خوئى. مروقه كان ناتوانن له ئازادى رزگاريان بيئت، هه روه ها ناتوانن له و بهر پرسياره تيه تيه رزگاريان بيئت كه ئازادى ده يه نيئيئت. ئازادى پيويستيه كهى ئونتولؤژى مروقه و بهر پرسياره تيه له م ئازاديه و ده رئه نجامه كانيش پيويستيه كهى ئونتولؤژيه. واته مروقه تا زياتر ئازاد بيئت، زياتر بهر پرسيار بيئت له ئازادى خوئى.

پروانگە سارتەر ئەۋەپە كە بەرپرسىيارىيە تى پىشگرىمانە كىردنى ئازادىيە، ئازادىش پىشگرىمانە كىردنى ۋەدەرنانى دىيارىكەرى ناوخۆيى ۋەدەرەككىيە. كاتىك مرۇف ئازاد نەبىت، رەفتارەكانى يان بە ھۆكارى ناوخۆيى ۋەك ئەۋ سۆزانەى كە ھىچ كۆنترپۆلىكى بەسەردا نىيە، ۋەك لاي سارتەر، بە ھۆكارى دەرەكى ۋەك چارەنۋوس، يان ويستى خودا، يان فشارى ئەۋانى دىكە دىيارى دەرەكىت. فاكتەرە ناوخۆيى ۋەدەرەككىيەكان لە رىگەى بابەتتىكى دىيارىكراۋەۋە كارىگەرىيان لەسەر ھەندىك رەفتار ھەيە، كە ناتۋانرئىت بگوترىئ ئەۋ سوۋزەيە سەرەبەخۇ دەكات لە ويستى خۇى. ئەگەر سوۋزەكە بە سەرەبەخۇيى لە ويستى خۇى كارەكەى نە كىردىت، ئەۋا بەرپرسىيارىيە تىيەكە نايىت لە ئەستۆى خۇيدا، بەلكو ئەۋ فاكتەرەى كە ناچارى كىردۋە يان بوۋتە ھۆى ئەۋەى كە ئەۋ كارە بكات. تىپروانىنى سارتەر كە مرۇف ئازادە ۋە ھەر بۇيە دەبى بەرپرسىيار بىت لە كىردارەكانى، لە جەۋھەردا لەسەر بنەماى ئەۋ تىپروانىنەيە كە خودا بوۋنى نىيە. مرۇف فرىدرايە ناۋ جىھانىكى بى خوداۋە، ھىچ رېنمايىيەكى خودايى نىيە، ھىچ چارەنۋوسىكى نىيە، ھىچ نىشاندەرى ئامانجىكى نىيە- مرۇف ۋەك تىغىك لە جىھانىكى ئاۋادا تەنبايە، بىدەسەلات ۋە بى ئامانجە. تەنھا ئەۋەندەيە كە ئەۋ ئايندە نوپىيە لە رىگەى ئازادى "نەفرەت لىكراۋى" خۇيەۋە ھەلبىزىرىت ۋە ئەۋ

بەرپرسىيارىيە تىيە لە ئەستۆ بگرىت كە ناتوانرىت بەسەر ئەوانى
تەردا بسە پىندرىت. ئەگەر ئازادى و بەرپرسىيارىيەتى
دەرئەنجامەكەى ھەلئەھاتوو، ئەوا مرؤف خۆى بناغەى
بەھاكانى خۆيەتى نەك خودا و چارەنووس و سروشت و
سروشتى مرؤف و كۆمەلگە و ھتد.

بە تىپروانىنى سارتەر، كەسىك كە لە ئەنجامى بىباوهرى ئازادى
بەدەست ھىناىت و لە ئەنجامى ئازادىيەكەيدا بووئە بەرپرسىيار،
ھەست و سۆزى بوونگەراىى وەك ئازار و نامۆبوون و
نائومىدى ھەيە. ئازارى بوونگەراىى ئەو ھەستەيە كە لە
جىھانىكى بى خودادا مرؤف ھەست بە پىويستى ناپرەحت
دەكات كە بەرپرسىيارىيەكى تەواو و نەشكاو و بى وەستان لە
بەرامبەر خۆى و ئەوانى دىكەدا ھەلبگرىت و بەھا بۆ
كردەوھەكانى خۆى دروست بكات. نامۆى، وەك ئازار، ئامازھە
بۆ تەنياىى بەرگە نەگىراو و بىدەسەلاتى و گۆشەگىرىى ئازادى
و بەرپرسىيارىيەتى كە ناتوانرىت بە بىبانو پزگارى بىت، لە
ئەنجامى وازھىنان لە جىھانىكى بى خودادا پوودەدەن.

بىدەچىت تىگەيشتنى سارتەر بۆ واقىعى مرؤف لە رىگەى ئەو
سى مەزاجە وجودىيەى سەرەو، پاستى ئەو پەرخانە پشتراست
بكاتەوھە كە پىى دراو، وەك ئەوھى خستوو مانەتەپوو، كە
گوزارشت لە "خەمۆكى" و "لايەنى خراپى ژيان" دەكات. بەلام، لە
پوانگەى كۆنتراستەو، ئايا "رەشىبىنى" ئەو [۲۰] يان وەك لە

سەرەتاي ئەم بەرھەمەدا دەلىت "ئۆپتسىم" [۲۱]. چۈنكى ئەو ئىجابىيەتتە ئەم ھەلبۇزاردى ئازادى ئەم پىاۋەي كە نەيتۋانىۋە بە ئازادى ھاتتى خۇي بۇ ئەم جىھانە ھەلبۇزىرئىت: واتە ئەم بى ئىرادەتتىن مەيلى بۇ ئەم راستىيە ھەيە كە ئەم پىاۋەي ناتۋانىت واقىيە خۇي ھەلبۇزىرئىت، دەتۋانىت خۇي ھەلبۇزىرئىت ئەگەرى ھەيە. "نائۇمىدى" ئەم ئەۋە نىيە كە پىشنىارى بىئودەيى ھىچ جۇرە ھەۋلىك لە غىابى ھىچ ھىۋايەك، پىنۋىنىيەك، يان باۋەپىكدا بىكات، بەلكو پىشنىارى ئەۋە دەكات كە مەۋف نايىت پىشت بە دەسەلاتى دەرەكى، نىشانە، يان بەلىنەكان بەسەتتەت - تەنھا بە دەسەلاتى خۇي و خۇي تۋاناي خۇي بۇ ھەلبۇزاردىن. ئەگەر بلىن "ھىۋا" نىيە، ھاندانى پەشبنى نىيە، بەلكو ھاندانى مەۋفە بۇ ئەۋە پىشت بەو بوپىرىيە بەسەتتەت بۇ قەۋلكردىنى بارودۇخى خۇي. "گەشبنى پەشبنانە"ى سارتەر بە "نامەي خۇشەۋىستى" نىچەۋە دەبەستىتەۋە. [۲۲] بە ھەمان شىۋە، ھەرچەندە يەكەمىيان قەدەرى پىشۋەختە پەتدەكاتەۋە. نىچە دەلىت: فۇرمولى من بۇ گەۋرەيى لە مەۋفدا برىتتەيە لە (amor fati) مەۋف نايەۋىت لە ھىچ شتتەك جىاۋاز بىت، جا پىشەۋە بىت يان دۋاۋە، يان لە ھەموو ئەبەدىتەكدا. نەك ھەر بەرگەي پىۋىست بگرە، بەلكو مەيشارەۋە، ھەموو ئايدىالزمىك لە بەرامبەر پىۋىستدا درۋىە، بەلكو خۇشت بوىت. [۲۳] تىپروانىنى

دلشاد كاوانى

"خۆشهويستى بۇ چاره‌نوس"ى نىچە دەربرپىنىكى دىكەى تىپوانىنى "بەلى بۇ ژيان"ى ئەو، كە بانگەشە بۇ ناسىنى ژيان لە جەوھەرىتىرىن پوانگەى خۆيەو دەكات لە ئازار و شادى و بەھىزكردن و خەباتدا. سارتەر وەك نىچە، ھانى مرۇف دەدات كە بەلى بۇ جىھانىكى بى خۇدا، بى چاره‌نوس، بى ھىوا بۇ ئەوھى بە تەواوى دان بەو جىھانەدا بنىت.

دەتوانرىت بلىن لىرەدا دوو جۆر بىنن ھەيە.

يەككىيان بىننى ئاسايىە، ئەۋى دىكەيان بىننى بوونگە رايىە.

يەكەميان: ئاماژەيە بۇ ھەلۋىستى باۋەپبوون بە داھاتوو و
چاۋەپروانى ئەۋەى كە ھەنىدىك خەون لە داھاتوودا
سەركەوتووانە بەدى بەئىنرىن.

دوۋەميان: بۇ ئەۋە نىيە كە ئەگەرىكى تەۋاۋ كراۋە بىت: لە
غىابى ھىچ نىشاندەرىكى پىشۋەختە دىارىكراۋدا مەيلى داھاتوو
ھەبىت و دان بەۋەدا بنىت كە مرؤف تەنيا بەرپرسىيارە لە ھەموو
دەرئەنجامەكانى ئەۋ مەيلە، جا براۋە بىت يان نا.

ئەگەر يەكەمىيان ئاماژەيە بۇ باۋەپبۇون بە دەرنەنجامىكى
ئەرىنى لە داھاتۇدا، دوۋەمىيان ئاماژەيە بۇ باۋەپبۇون بە
بەپرسيارىيەتى خۇى بۇ داھاتۇويەكى چاۋەپواننەكراۋ. وردتر
بلىن گەشبنى بوونگەرايى ئىمە ئەۋ ھىۋايەى كە ھىچ ھىۋايەك
نىيە. ئەم دژايەتییە تەۋاۋى زىندوۋىى "با پىكەۋە بىن" ە كەيە.
جىۋاۋىيەكى بنەرەتى لە نىۋان بوونگەراكان و سروسشناسەكان
ئەۋەيە كە باۋەرپان بەۋە نىيە كە مرۇف لە ژىر كارىگەرى
ھۆكارە بۇماۋەيىيەكان، دەرەكییەكان، يان ئۇرگانىكەكان يان
فىزىيىيەكاندا مامەلە دەكات، كە لە بەپرسيارىيەتییەكانى جىاى
دەكەنەۋە يان بە ھۆكارەكانى دەرەۋەى خۇيەۋە دەيىبەستنەۋە.
كردەۋەكانى مرۇف بە ھىچ ھىزىكى تر جگە لە خۇى دىارى
ناكرى، مرۇف تەنیا كۇى كردارەكانىيەتى. مرۇف ھىۋاى
خۇيەتى تەنانت ئەگەر شكستىش بەيىت. بەم مانايە،
بوونگەرايى فەلسەفەيەكى گەشبنانە كە ھىۋا لە داھاتۇويەكى
سەروو مرۇفايەتىدا نابىيىت، بەلكو لە تواناى ھەلبژاردنى
ئازادانەدا دەيىنیت.

لاى سارتەر پزگاربۇون لە ئازادى و بەپرسيارىيەتى خۇى،
نىەتىكى خراپە. [۲۴] باۋەرپى خراپ چەمكىكى گرنگە لە
فەلسەفەى بوونگەرايى سارتەرەدا و كلىلى تىگەيشتن لە
ئۇنتۇلۇژى و ئەخلاقى سارتەرە. باۋەرپى خراپ ئاماژەيە بۇ
ھەۋلى مرۇف بۇ دەرەبازبۇون لەۋ ئازار و نامۇبۇون و

نائومىدىيەي كە لە ئازادى و بەرپرسىيارىيە تىيەكە يەۋە لە جىھانىكى بىي خودادا دىيە ئاراۋە. ئەم ھەلھاتنە لە ھەۋلى يەكخستنى مرۇف لە خۇيدا و خۇي بۇ خۇي لە چەمكى خودادا رۋودەدات. واتە ئازادى مرۇف ئامانجى نكۆلىكردە لە واقع و تەسكردنەۋەي ئۆبژە بۇ خۇي بۇ ئۆبژە لە خۇيدا. لە ئەنجامدا مرۇف دەبىتە "ئۆبژە" يكى پاك يان "ئۆبژەي سروشتى" - ئۆبژەي خود. بۇ نمونە وتنى "ئاتوانم ژيانى خۇم بخەمە مەترسىيەۋە، چونكە ئاتوانم بژىۋى خىزانەكەم بخەمە مەترسىيەۋە" ملكەچبۋونە بۇ مەرجى سوبىكتىقى خۇي، واتە بۇ پاستىيەكانى خۇي، نىيەتتىكى خراپە. ھەرۋەھا باۋەرى خراپ جۇرئىكە لە خۇ فرىۋدان. نمونە يەكى كلاسكى خۇ فرىۋدان، شاردنەۋەي ئازادى و بەرپرسىيارىيەتى مرۇفە لە كەسانى دىكە، بەتايىيەتى لە خۇي. [۲۵]

لە بەرامبەردا باۋەرى ئىزگو [۲۶] ئامازەيە بۇ داننان و قبولكردى دەرنەنجامەكانى ئازادى و بەرپرسىيارىيەتى مرۇف، كە رەنگە ئازار و نامۇبۋون و نائومىدى بەدۋاي خۇيدا بەيئىت. مرۇفى دان بەخۇيدا دەنئىت، بوونى خۇي لە باۋەش دەگرىت و مانا و بەھاكەي لىكەدەداتەۋە و بە واقعى خۇخەلەتتەنەر، بارودۇخى ترس و دلەراۋكىي خۇي تىدەپەرئىت و دەچىتە داھاتۋوى خۇيەۋە.

لای سارتر، بہرپرسیاریہ تی خوئی و ئازادی مروّف تہ نیا لہ تاکدا سنووردار نییہ، مروّف دہبی بہرپرسیار بیّت لہ ہہموو مروّفایہ تیش۔ مانای قوولی بوونگہ رایی سوہبژیکتیقیہ ت ئوہیہ کہ مروّف کاتیک ہہ لہ بزاردنیک دہکات، نہک تہ نہا بوّ خوئی، بہ لکو بوّ ہہموو مروّفایہ تیش ہہ لہ بزاردنیک دہکات۔ کاتیک مروّف لہ نیوان چہ ند ئہ گہ ری کدا یہ کی ک یان زیاتر ہہ لہ دہ بژیریت، ئوہا ئو کہ سہ ہہ لہ دہ بژیریت کہ ہاشترینہ بوّ ہہموو کہ سی ک بہ پیی وینہی ئوہ کہ سہی کہ ہر یارہ بیّت۔ تی پروانینی سارتر کہ ہہ لہ بزاردہی تاک گشتگیرہ، کہ بہرپرسیاریہ تی تہ نیا بہرپرسیاریہ تی تاک نییہ، بہ لکو بہرپرسیاریہ تی ہہموو مروّفایہ تییہ، ئوہ فہرمانہ رہ ہایہ مان ہیردہ خاتہ وہ کہ ناوہندی ئہ خلاقی کانت دہی خاتہ پروو۔

لہ سیستہ می ئہ خلاقی کانتدا، فہرمانی رہا ئامازہیہ بوّ یاسایہ کی ئہ خلاقی کہ بوّ ہہموو بوونہ وہرہ عہقلانیہ کان، بیّ مہرج و دوور لہ ئارہ زوو و مہرج و ہہست و پالئہرہ کہ سییہ کان کاری پیّ دہکریّت۔ ئہم فہرمانہ رہ ہایانہ بہ گشتی سیّ فہرمانن۔

۱- فۆرمى ياساى گىشىگىرە تەنھا بەپپى ئەۋ عەقلە مامەلە دەكەيت [۲۷] كە دەتوانىت لە ھەمان كاتدا بتەۋىت بېيتە ياساىەكى گىشىگىر. [۲۸] ئەم فەرمانە رەھايە بەۋ مانايەيە كە كردارىك دەتوانىت بېيتە فەرمانىكى رەھا تەنھا كاتىك ئەنجام بدرىت نەك لە رىستەيەكى مەرجداردا، ۋەك "ئەگەر ئەۋا"، بەلكو تەنھا لە رىستەيەكى بى مەرچدا، ۋەك "دەيىت" "do" كە ھاۋبەشە بۆ ھەموۋان.

۲- كردارىك تەنھا لە رپوى ئەخلاقىيەۋە دەتوانىت راست بىت كە بەپپى فەرمانىكى رەھا ئەنجام بدرىت.

فەرمانى رەھا، بەم مانايە، عەقلانىيەتىكى پىۋىستە بۆ رىنمايىكرىنى كردارە ئەخلاقىيە گىشى ۋ ئەبىستراكتەكان بە شىۋەيەكى بەردەۋام ۋ بەبى دژايەتى لە ھەموو كاتىكدا ۋ لە ھەموو بارودۇخىكدا.

۳- ئەنجامدانى پىچەۋانەي فەرمانىكى رەھا بە شىۋەيەكى سروسىتى دژايەتتىيەك دروست دەكات، نەك دژايەتتىيەكى لۆژىكى، بەلكو دژايەتتىيەكى پراكىتىكى.

با به كورتى ئەم خالە به نموونە بە ناوبانگە كەى كانت بۆ پياويكى خەمۆكى شى بگەينەو. كە سىكى لە پادەبەدەر خەمۆك بوو، نەيتوانى سەختىيەكانى ژيانى چارەسەر بكات و برياريدا خۆى بكوژييت. واتە لە دوورپيانىكى ئەخلاقى وەھادا خۆى كوشت: يان خۆى بكوژييت بۆ ئەوھى كۆتايى بەو ناپارازىيوونە بهيئييت لە ژيانى خۆى كە ھەميشە ئازارى داو، يان بژى و پووبەپرووى بارودۆخى خۆى ببيتەو. بە بپرواى كانت، جەوھەرى ناؤمىدى ئەوھىە مرؤف ناچار دەكات دۆخى خۆى باشتر بكات، بەجۆريك كە "دەبييت كۆتايى بە ژيانم بهيئم بۆ ئەوھى خۆم خوش بويت" دەبيتە پۆشنبيريكى گەردوونى. بەلام ئەمە پەرە لە دژايەتى فيكرى، چونكە كوشتنى خۆم نە خوشويستنى ژيانمە و نە باشترکردنى ژيانم دەبييت. كەواتە ئەم جياوازييە لە زيرەكيدا ناتوانييت زيرەكىيەكى گشتگير بييت، كە بتوانييت بەسەر ھەموو كەسيكدا جيئەجئ بكرييت يان ھەموو كەسيك بتوانييت بۆ خۆى جيئەجئ بكات؛ لە ئەنجامدا فەرمانىكى پەھاي گشتگير نىيە. خۆكوشتن كاريكى پەوا نىيە لە پرووى ئەخلاقىيەو.

ھەردوو سارترە و كانت پان سيكولارن، بەھاي تيؤلۆژى- ئەخلاقى جياوازيان ھەيە. [۲۹] وەك ئەوانەى ئامانجيان دامەزراندنى بەھا ئەخلاقىيە گشتگيرەكانە، ھاوبەشى ئەو بۆچوونەن كە ھەر ھەلبژاردنىكى ئەخلاقى تەنھا كاتيک دەتوانييت

پەۋايەتى ئەخلاقى خۇى بەدەستبەھىئىت ئەگەر لەلايەن
 ھەموۋانەۋە قىبول بىكرىت. گىشتىگىرى ئەخلاقى سارتەر لە
 بىنەپەتدا لەسەر بىنەماى گىشتىگىرى لۇژىكى دامەزراۋە. سارتەر
 ئىمتىيازە پەھاكەى خۇى دەخاتە پوو: ھەر مۇۋقىك دەبىت
 بىرسىت، "ئايا من بەراستى مۇۋقىكم بەۋ ناسنامەيەى كە
 مۇۋقايەتى دەتوانىت خۇى بە كىردارەكانى من بىپوئىت، يان نا؟"
 پىۋىستمان بە ھەناسەيەك ھەيە. لە ھەمان كاتدا، گىشتىگىرى
 ئەخلاقى سارتەر، ۋەك گىشتىگىربوۋنى ھەلبىژاردنى تاك،
 بابەتتەيەتى خۇى نىشان دەدات- ھەلبىژاردنى سوۋبۇئىكتىف تەنيا
 كاتىك يەككىرتوۋە كە فۇرمىكى گىشتىگىرى ھەبىت. دەتوانىت بىبىتە
 ھەلبىژاردنىكى بابەتتەيە كە دەتوانىت لە ھەر كاتىكدا ۋ بەبى
 مەرج جىبەجى بىكرىت. گىشتىگىربوۋنى ئەخلاقى سارتەر،
 پووچەلكىردنەۋەى ئەۋ پەخنانەى ئەۋانى دىكەيە كە دەلئىن
 ھەلبىژاردنى ئازاد لە بىنەپەتدا نىجىگىر ۋ ئارەزوۋمەندانە. بە
 گىرگىدان بەۋ گىشتىگىرىيەى كە ھەموۋ ھەلبىژاردنىكى ئازاد
 بەدۋاى خۇيدا دەھىئىت ۋ ئەۋ بابەتگەرايىەى كە لىيەۋە دىتە
 ئاراۋە، ئەگەرنا باۋەپىكى خراب دەبىت، ئەۋ پەخنانە
 پەتدەكاتەۋە كە دەلئىن لە كۇتايىدا بە پىژەگەرايى ئەخلاقى
 كۇتايى دىت.

گشتگىر بونى ئەخلاقى سارتەر، بە جۆرئىك دەستكارىيەكى كەمى فەرمانى رەھاي يەكەمى كانتە. بە بۆچونى ئەو رەفتارى مرؤفئىك كە لەلايەن ھەموو مرؤفایەتییەو قىبولكراو، بەھاي گەردوونىيەتى؛ بە پىچەوانەو ئەوانەى شكست دەھىنن، بىن گومان بە شارەنەوھى ئازارەكانيان لە خۆيان، خۆيان فرىو دەدەن. قىبولكردنى مرؤفایەتى لە ھەموو كردار و پىوانەيەك و بەرپرسىارىيەتى لە ھەموو ئەو دەرئەنجامانەى كە لە ئەنجامى ئەوھو دىتە ئاراو، تايبەتمەندى سەرەكى ئازارەكانە. رىگىرى لە مرؤف ناكات لە نواندن، بەلكو "مەرچ"ى كردارەكەيەتى. واتە تىگەيشتن لە فۆرمى گەردوونى لۆژىكى كردەى ئەخلاقى، جەوھەرى تىپروانىنى ئەخلاقى ھەردوو فەيلەسوفەكەيە.

بە برىوى سارتەر، ئەو گشتگىرىيە ئەخلاقىيەى كە مرؤف بە پىي "وئىنەى مرؤف"ى ھەر سەردەمئىك ھەلبىژاردەيەكى شەخسى دەكات، ھەلبىژاردنىكە بۆ ھەموو مرؤفایەتى، ئەمەش پوانگەى ئەخلاقى وجودگەرايى ئەو دەرەخات. بە ھەمان شىوہ تىپروانىنى ئەو بۆ مرؤفایەتى لە ناوەرپۆكى تىپروانىنە ئەخلاقىيە بونگەرايىەكانىدايە.

▪ مەرۇف لە پروانگەى بوونەۋە، تىكەلەيەك لە تىپەپاندنى سروشتى خود-كەسايەتى (تىپەپاندن بۇ داھاتوۋيەكى تەۋاۋ بېيارنەدراۋ).

▪ فاكىتىكى ئالۋزى سروشتى خود-كەسايەتى (مەرجهكانى ماددى ھەلبۇزاردنى ئازادى مەرۇف، ۋەك پابردوۋ، خىزان، بارودۇخى ئابوورى ئەۋ كۆمەلگەيەكى كە تىيدا دەژى).

ئەۋ تىپروانىنەى سەرەۋە بۇ مەرۇف بنەماى ئەخلاقى وجودگەرايىەكەيەتى، كە ئامانجى ۋەسفکردنى پىكھاتە ئەخلاقىەكانى ئازادىي مەرۇفە. دەتوانرىت بلىين لە جىهانىكدا كە بەھا زالەكانى ئىلاھى تىدا نىيە، ئەۋ كەسەى لەسەر بنەماى راستىيەكانى خۇى مامەلە دەكات، لە پروانگەيەكى تەۋاۋ سرفرەۋە مامەلە ناكات، بەلام ھىشتا پشت بە كۆمەلىك پىۋەرە ئەخلاقىيە عەلمانىيە پىشۋەختە دىارىكراۋەكان دەبەستىت. بۇ نمونە ئەركى پاراستنى ژيان، بەرپرسىيارىەتى خىزان، پىۋىستى كارکردن و ھتد. پەفتارى ئەخلاقى مەرۇف - ۋەك جەۋھەرەكەى

- میژووییه، گۆراو و ئه‌به‌دی نییه. ئەم ستانداردانه به‌های گشتگیران هه‌یه و میژوو تێده‌په‌پێنن. له‌هه‌مان کاتدا مرۆف، وه‌ک کانت ده‌لیت، کاتی‌ک هه‌لبژاردنی‌ک ده‌کات، وه‌ک یاسادانه‌ره‌که‌ی خۆی هه‌لده‌بژیریت و ته‌نیا به‌رپرسیاره‌ له‌ ده‌رئه‌نجامه‌کانی، به‌م شیوه‌یه مرۆف ئازار ده‌چیژیت.

پوانگه‌ی سارته‌ر جیی مشتومپه. چونکه سارته‌ر پیناسه‌ی گشتگیری کانت بو مرۆف و سیفه‌ته‌ جه‌وه‌ریه‌کانی په‌تده‌کاته‌وه. به‌ برپوای ئه‌و، چه‌مکی کانت بو مرۆف که ده‌توانریت به‌ هاوبه‌شی له‌گه‌ل مرۆفی سه‌ره‌تایی و بو‌رژوازیدا لیکبدریته‌وه. واته پیناسه‌ی مرۆف که ده‌توانریت بو هه‌مووان جیه‌جی بکریت، جا مرۆفی سه‌ره‌تایی بی‌ت یان بو‌رژوازی، به‌ واتای وشه‌یی ئاماژه‌یه بو ئه‌وه‌ی که سروشتی مرۆف پیشتر هه‌بووه. وه‌ک بینیمان له‌ پوانگه‌ی سارته‌ر سروشتی مرۆف بوونی نییه؛ بوونی مرۆف پیش جه‌وه‌ره‌که‌ی دیت؛ مرۆف له‌ ریگه‌ی هه‌لبژاردنی ئازادی خۆی و کرداره‌کانی خۆیه‌وه که واقیعی جه‌وه‌ری خۆیه‌تی، "سروشت"ی خۆی دروست ده‌کات. به‌لام له‌م خاله‌دا سارته‌ر به‌ ته‌واوی پوونی ناکاته‌وه که "وینه‌ی مرۆف" چیه و چون دروست ده‌بی‌ت. پرسیاره هه‌لنه‌هاتوو و سه‌خته‌که ئه‌وه‌یه، ئایا وینه‌یه‌کی له‌و شیوه‌یه بو هه‌ر ته‌مه‌نیک گونجاوه و پینوینی هه‌لبژاردنی تاکه‌که‌سه‌یمان ده‌کات، ئه‌و پیناسه‌ گشتگیره‌ی مرۆف په‌تده‌کاته‌وه، سروشتی مرۆف دوو

واقىعى جىاوازە؟ بۆچى مرۇقئىك كە دەبىت ھەر لىكدانەوہ و سىستەم و ھىما و بەھايەكى ئەبەدى كە پىش بوونى خۆى بىت، رەت بىكاتەوہ، بۆچى پىويستى بە "وئىنەيەكى مرؤىى" ھەبىت بۆ ئەوہى كار بىكات؟

گىشتىگىربوونى ھەلبىژاردنى ئەخلاقى لە پوانگەى سارترەوہ، پرسىيارى زۆرترمان بۆ دەوروزىنئىت. ئەو ژنە گەنجەى شىكارى بۆ دەكات، دوو ھەلبىژاردەى ئەخلاقى ناتەباى لەبەردەمدايە: يان ھاوسۆزى لەگەل ھاوسەرەكەى، كە دەبىتتە نىمچە خىانەتكارىك، كە ھاوكارى داگىركەرانى ئەلمانىا دەكات، دايكىكى تاقانە كە كورە گەورەكەى لەدەستداوہ، يان پەيوەندى بە ھىزەكانى خۇپراگرى لە بەرامبەر داگىركارى ئەلمانىا كە بنكەكەى لە ئىنگلتەرايە. يەگىرتووى لە بۆ چوونەكاندا نىيە، ھەرچەندە پروون نىيە كە ئەم بەشدارىكردنە تا چەند كارىگەرى لەسەر بزووتنەوہكانى بەرخۇدان ھەيە.

جگە لەوہش، سارترە دەلىت، بۆ ئەم پرسە ھىچ شتىكى نىيە كە يارمەتى گەنجەكە بدات و نە رىنمايى بىكات لە ھەلبىژاردنەكەيدا: نە باوہرپى مەسىحى، نە ئەخلاقى كانتى، نە ھىما و نە راوئىزكارى بىلايەن، بابەتى ئەو تەنيا ئەو برپارانە نىن كە ئەو (تەنيا خۆى) دەيدات. دەبىت بەرپرسىيار بىت بۆ ھەموو

دهرئه نجامه كان. ئەگەر مۆدىلى "فەرمانى رەها"ى سارتەر بۆ خەم و پەژارەى ئەم گەنجە جىبەجى بگەين، دەبىنریت كە ئەو لە ھەلبژاردنى يەككە لە دوو ئەگەرەكەدا نەك تەنيا بۆ خۆى، بەلكو بۆ ئەوانى دىكەش ھەلبژاردنىك دەكات. بۆيە پيويستە بەجۆرىك مامەلە بكات كە ھەلبژاردنى خۆى ھەلبژاردنىك بىت كە بۆ ھەمووان كارپىكراو بىت. بە واتايەكى تر ھەلبژاردنى ئەو دەبىت ھەلبژاردنىك بىت كە ھەموو مرقۇقايەتى لەم رېگەيەو ھاوسەنگى لە كردارەكانىدا دروست بكات. بەلام كام لەم دوو بژاردەيەى سەرەو دەبىت ئەو بژاردەيە بىت كە مرقۇقايەتى بتوانىت قبول بكات و ھاوسەنگى خۆى لەگەلدا ھاوسەنگ بكات؟ خالى گرنگتر ئەو ھەيە كە وەك سارتەر باسى كردوو، بۆ ھەر كەسىك، لە ھەر شوپىنىكدا- بە واتايەكى تر بۆ ھەموو مرقۇقايەتى. ئەم دوو بژاردەى سەرەو ھەمان بەھاي گشتگىريان ھەيە. ھەلبژاردنى يەككىيان و ازھىنان لە ئەوى دىكەيان بى گومان رېژەيى بەھا ئەخلاقىيەكان پيشان دەدات. چارەسەرى سارتەر ئەو ھەيە كە تەواوى ھەلبژاردنەكە بۆ گەنجەكە جىبەپىللىت- تەنها ھەلبژاردنى خۆى، بۆ ئەو ھەيەكە لە دوو بژاردەيە بەپاستى بەنرخ بكات بۆى. بەلام ھەلبژاردنى مانەو ھەيە لەگەل دايكىدا پيشگرىمانە دەكات كە ئەو بەھاي گشتگىرى بەشدارىكردن لە بزوتنەو ھەكەنى بەرخۇداندا رەت بكاتەو؛ بە ھەمان شىو ھەلبژاردنەكەى ناتوانریت بۆ كەسانى دىكە

جىبەجى بىكرىت، جا ئەوان ھەمان مەرجى ئەويان ھەبىت يان نا. واتە ھەلبىزاردنەكەى ناتوانرىت بە بى مەرج و يەكسان لە ھەموو كەسىندا لە ھىچ كاتىكدا جىبەجى بىكرىت، وەك كانت لە نمونەى ئەو پىاودا نىشانى داوہ كە ھەولى كوشتنى خۆى داوہ. بەم پىيەش ھەلبىزاردنەكانى ھىچ بەھايەكى ئەخلاقى گشتگىريان نىيە. واتە ھەلبىزاردنى ئەو پىژدەيە. ھەر لەبەر ئەم ھۆكارە، سارتەر ناتوانىت بە يەكجارى تۆمەتەكانى ئەو پەخنەگرانە پەت بىكاتەوہ كە بانگەشەى ئەوہ دەكەن كە ئەخلاقى بوونگەرايى مەيلىكى پىژدەيانەى ھەيە. واتە ھەلبىزاردنەكەى ناتوانرىت بە بى مەرج و يەكسان لە ھەموو كەسىندا لە ھىچ كاتىكدا جىبەجى بىكرىت، وەك كانت لە نمونەى ئەو پىاودا نىشانى داوہ كە ھەولى كوشتنى خۆى داوہ. بەم پىيەش ھەلبىزاردنەكانى ھىچ بەھايەكى ئەخلاقى گشتگىريان نىيە. واتە ھەلبىزاردنى ئەو پىژدەيە. ھەر لەبەر ئەم ھۆكارە، سارتەر ناتوانىت بە يەكجارى تۆمەتەكانى ئەو پەخنەگرانە پەت بىكاتەوہ كە بانگەشەى ئەوہ دەكەن كە ئەخلاقى بوونگەرايى مەيلىكى پىژدەيانەى ھەيە. واتە ھەلبىزاردنەكەى ناتوانرىت بە بى مەرج و يەكسان لە ھەموو كەسىندا لە ھىچ كاتىكدا جىبەجى بىكرىت، وەك كانت لە نمونەى ئەو پىاودا نىشانى داوہ كە ھەولى كوشتنى خۆى داوہ. بەم پىيەش ھەلبىزاردنەكانى ھىچ بەھايەكى ئەخلاقى گشتگىريان نىيە.

واته ههلبژاردنى ئه و پيژدهيه. هه ر له بهر ئه م هوكاره، سارته ر ناتوانيت به يه كجارى تومه ته كانى ئه و په خنه گرانه ر هت بكا ته وه كه بانگه شه ي ئه وه ده كه ن كه ئه خلاقى بوونگه را يى مه يلىكى پيژده ييانه ي هه يه.

جگه له وه ش خالى هه ستيار ترى كي شه كه ئه وه يه كه ها وسه نكي ئه خلاقى ئه و سه رده مه بري تيه له ههلبژاردن له نيوان پيوستى و خو شگوزه رانى كه سيك (دايكي) و خو شگوزه رانى و پيوستى كه سانى دي كه و له وه ش گرنگ تر ئازادى ته واوى گه لى فه ره نسا. ئه گه ر ههلبژارده ي ئه و گه نجه بو ئه وانى دي كه ش بو وايه، ئه وا به شدار ده بوو له بزووتنه وه يه كي خو پارگريدا كه ئامانجى به ده سته ينانى ئازادى كه سانى دي كه ي زياتر بوو، به خو ي و دا يكي شه وه. به لام سارته ر به توندى ئه م بو چوونه ر هت ده كاته وه. به گوته ي ئه و، ههلبژاردنه كانى گه نجه كه ره نگدانه وه ي ئه و به ها ئه خلاقى يانن كه ئه و ده يه وي ت، هه رچه نده روون نييه كه ئه گه رى گشتگير بو نيان چه نده. له و حاله ته دا، "فه رمانى ره ها" ي سارته ر بو گشتگير بوونى ئه خلاقى، وه ك "فه رمانى ره ها" ي سيسته مى ئه خلاقى كانت كه ئه و په خنه ي ليگرت، زور ئه بستر اكه كه ناتوانى ت له پراكتيكا جي به جى بكرى ت. "فه رمانى ره ها" ي سارته ر له م ده قه دا ته نيا ده يته ئامرازى ك بو خسته ن رووى مرو فگه را يى بوونگه را يى خو ي كه له سه ر بنه ما ي ئه خلاقى بوونگه را يى دامه زرا وه.

مروقدۇستىي بوونگەرايى سارتەر، ۋەك بىنيمان، بە پوونى لە "فەرمانى پەھا"ى ئەۋدا پەنگ دەداتەۋە. ھەرچەندە مروقدگەرايى قايلکەر بىت، بەلام بۇ سارتەر، بە چوار بنەما نوینەرايەتى دەكرىت:

۱- گشتگىربوونى ئازادى.

۲- گشتگىربوونى بەرپرسىارىيەتى.

۳- گشتگىربوونى مەبەستى مروقد.

۴- گشتگىربوونى بەھا ەلمانىيەکان.

يەكەمىن: گشتگىرى ئازادىيە. ھەلبىزاردنى ئازاد، لای سارتەر، واقىيىكى توخمىي بوونى مروقدە. ئەگەر لای نيچە سەرچاۋەي ھەموو بەھاكان ئىرادەي دەسەلات بىت، بۇ ھايدگەر ھەموو شتىك ئازادىيە. بۇ سارتەر، ئەگەر سوژە ھەلبىزىرىت، نەك تەنھا بۇ خۇي، بەلكو بۇ ھەموو مروقدايەتىش ھەلدەبىزىرىت. چونكە دەبىت بە شىۋەيەك ھەلبىزىرىت كە بەم ھەلبىزاردنە مروقدايەتى بتوانىت ھەلسوكەۋتەكانى رىك بخت. لە پوانگەي سارتەرۋە چەمكى ئازادى تەنيا مەرجى بنەپەتى بوونى مروقد نىيە، بەلكو

فاكتەرى سەرەككىيە بۇ پەيۋەستىكرىنى مرقۇقەكان بە مرقۇقەكانەۋە و لەو پىگەيەۋە كۆمەلگەيەكى نىۋان سوپىزىكتىقىيەت لە نىۋانىاندا بنىات بنىت. واتا مرقۇقى ئازاد لە بوونى بەرژەۋەندى خۇپەرستى ئازادىدا چاۋى بە كەسىكى ئازاد دەكەۋىت.

دوۋەم: گشتىگىرى بەرپرسىارىيەتتە، لە تىپروانىنى سارتەر بۇ بەرپرسىارىيەتى ۋەك دەرنەنجامى ئازادى، كاتىك مرقۇق بۇ خۇى ھەلدەبژىرەت، دەبىت بۇ جىھانەكەى و لە بوونى خۇى، لەم ھەلبىژاردنە بەرپرسىارىيەت، چونكە بە تەنبا قورسايى دونبا لەسەر شانى خۇى ھەلدەگرەت. [۳۰] واتە بەرپرسىارىيەتى سارتەر گشتىگىر و پەھا و بى سنوورە. ئەگەر ئەركى خۇم جىيەجى نەكەم، تەنبا لە پىگەى باۋەرە خراپەكەمەۋەيە كە لە بەرپرسىارىيەتى خۇم پزگارم دەبىت- تەنبا لە پىگەى خراپەۋە بارگرانى بەرپرسىارىيەتتە لەسەرە.

سەئىيەم: گەردوۋونىيەت، گشتىگىر بوونى مەبەستى مرقۇقە. ھەرچەندە مرقۇق سەر بە كۆلتوورە جىاۋازەكانە، بەلام مەبەستەكەى پەھەندىكى گشتىگىرى ھەيە- گشتىگىر بوونى باروۋخى مرقۇق لە سەرانسەرى كات و كۆلتوور و نەتەۋەدا، گشتىگىر بوونى ئامانجى مرقۇق دروست دەكات. ھەرۋەك چۇن من لەم چۈارچىۋەيەدا لە ئامانجەكەى تىدەگەم، ئەۋىش دەتوانىت

لە ئامانجەكەي من تىيگات، چونكە ئىمە لە بارودۇخىكى
 ھاوبەشى مرقۇقايە تىيەۋە ھەلدەبژىرىن و مامەلە دەكەين.

چوارەم: گشتگىرى برىتییە لە بەھا عەلمانىيەكان. جگە لە بەھا
 ئىلاھىيەكان، كۆمەللىك بەھای عەلمانى ھەيە كە ھەموو
 مرقۇقايەتى گويۇپايەلى دەكات و لەلايەن مرقۇقەكانەۋە بە
 ھاوبەشى قبولكراۋە: بۇ نمونە پىۋىستى كاركردن نەك درۇ
 نەكردن، پاستگۆيى و ھتد. ئەم بەھايانە بەلگەن لەسەر ئەۋەي
 كە ھەلبژاردنەكانمان ۋەك پەخنەگران بانگەشەي بۇ دەكەن،
 ئارەزومەندانە و كاپرى نىن، بەلكو لە بابەتییە تىيكدان كە بە
 گشتگىرى تاييەتمەندە.

ئەو چوار گشتگىرەي سەرەۋە كە گشتگىرى ئەخلاقى دروست
 دەكەن، ھەرۋەھا سوبژىكتىقىيەتى سارتەر پىكدەھىنن: من نەك
 تەنھا بۇ خۆم، بەلكو بۇ ئەۋانى دىكەش ھەلدەبژىرىم، لە پىگەي
 ئازادى خۆمەۋە بۇ دانانى بەھا عەلمانى و ئامانجە گشتگىرەكان
 كە ھاوبەشەن بۇ مرقۇق و ھەموو كۆمەلگە، بە ھەموو
 دەرئەنجامەكانى ئەم ھەلبژاردنەۋە، من بەرپرسىيارم لە
 ھاوسەنگكردى مرقۇقايەتى لە پىگەي ئەم ھەلبژاردنەۋە. ھەر
 لەبەر ئەۋ ھۆكارە ھەلبژاردنى من ھەم گشتگىرە و ھەم بابەتییە،

پوۋچەلكردنەۋەى سارتەر بۇ پەخنەكانى سوبژىكتىقىيەت زۇر لاواز دەكات.

جگە لەۋەش سارتەر "بوونگەرايى جۇرئىكە لە مرۇڤگەرايى". لە كارەكەيدا ململانئىيەكى وامان بۇ بەجئدەھئىلئىت كە نەيتوانى چارەسەرى بكات: بوونگەرايى لە بابەتەۋە دەست پئدەكات، بەلام بوونى ئەۋ خود مەرجدار دەكات: من بەبئى خود ناتوانم لە خۇم تئىبگەم. واتە بۇ سارتەر ئەگەر خالى دەستپئىكى سوبژىكتىقىيەت كۇگىتۇ بئت (پئموايە) ۋەك حەقىقەتى رەھاي ھۇشيارى كە دەبئتە خۇئاگابون، ئەۋا ئەم سوزەيە پئويستى بە ناسنامەيەك نىيە يان بۇ ۋەدئەئىنان ۋ زانئىن نائىت. ئەگەر خود مەرجمى بوونى سوبئىكت بئت، ئەۋا سوبئىكت ھەرگىز خالى دەستپئىك نىيە. ئەگەر بەپاستى بوون لە كۇگىتۇى كارتئىزىۋە دەست پئىكات، ئەۋا بوونى خود لە ئىگۇۋە ۋەك خودئىكى تاك ۋ سەربەخۇ بۇ خود سەرچاۋە دەگرئىت. بوونى خود تەنيا دەرئەنجامى پرۇژەكردنى خودى منە بۇ سەر پوۋكەش. لە پرۇسەى ئەم پئشېبئىيەدا، ناسنامەى خۇى لە دەست دەدات، ئەۋ سوبژىكتىقىيەى كە ناسنامەكەى بەرجەستە دەكات. لە ئەنجامدا ئەۋ سوبژىكتىقىيەتى مرۇڤدۇستانەيە كە سارتەر ھەۋلى پۇزئىتفكردى دەدات، بوونى نىيە. پوانگەى بنەرەتى ئەۋ بۇ سوبژىكتىقىيەت لە بنەرەتدا ھاۋبەشى چارەنۋوسئىكە لەگەل

پوانگەى ھوسەرل بۇ سوېژىكتىقىيەت، كە رەخنەى لىدەگرىت-
ئەگەر سوېژىكتىقىيەت يان سوېژىكتىكى زالانەى ھوسەرى بىت
يان سوېژىكتىكى جەستەى سارتەر. [۳۱] ۋەك خالى دەستپىك، بە
نۇستالزىاي ئايدىيالىستى كۆتايى دىت. تەنيايى بە ھەموو
ئايدىيالەكانى ئازادى بى بەرەست و بەرپرسىيارىيەتى ئەخلاقى لە
سەردەمى ئايرۇنىدا بە تەنيا لە جىھاندا بە جىم دەھىلىت، ۋەك
پىياۋىك كە لە جىھانى گۆشەگرى و تەنيايى خۇيدا بۇ خۇى
جىھىلراۋە.

بە كورتى "بوونگەرى جۆرىكە لە مرۇقاگەراىى"ى سارتەر،
كارەكانى ئەو پەنجەرەيەكى بچووكە بەلام گرنگە بۇ تەواۋى
تىروانىنى فەلسەفى خۇى. بىرۇكەكانى سارتەر لەم بەرەمەدا لە
قبولكردى بىئايىنى ۋەك ئەكسىۋمىكى فەلسەفى سەرچاۋە
دەگرن. واتە ئازادى مرۇف لە جىھانىكى بى خودادا بە
شىۋەيەكى زۇر رادىكال و سازش نەكراۋ دەخاتە پوو: بە
ۋاتايەكى تر، بە تەواۋى نكۆلى خودا دەكات، كە ۋەك
بەرەستىك بۇ ئەو جۆرە ئازادىيە دەبىيىت، بۇ ئەۋەى مرۇف
بە تەواۋى و رەھا و بەبى مەرج ئازادىت. پاشان راستگۇيانە و
بە توندى باس لە ئازار و نامۇبوون و ھەست و سۆزە
بوونگەراىيەكانى ترى مرۇقىك دەكات كە بەبى ھىچ ئاراستە و
ئامانج و نائومىدىيەك لە جىھان وازى لى ھىنراۋە. سەبارەت بە
ئازادىيە گوماناۋىيەكەى و بەرپرسىيارىيەتى ھەلنەھاتوۋەكەى، ئەم

ھەستانە لە بنەپەتدا بەۋ مانايە، كە تاكە كەسنىك يان نىھتەئىكى باشى دەبىت يان نىھتەئىكى خراب. ناۋەپۇكى بوون بەم دوو ھەلۋىستە بوونگە رايىيە ديارى دەكرىت.

يەكەمىيان: واقىيە بوونە.

دوۋەمىيان: ۋەھمەكەيەتى.

لە پەۋتى مەلەلانىي نىۋان ئەم دوو ھەلۋىستەدا، مەۋقەكان ئەۋ بەھا ەلمەنەنەئى پىيان دراۋە ۋەك پاستى بە تايىبەتمەندى كەسايەتى خۇيانەۋە بەكار دەھىنن؛ بەلام ئەم بەھا ەلمەنەنەئى كە كاتىك ۋەك ويستى خودا ۋەرگىراون، لە جىھانئىكى بى خودادا ۋەك نەبوونى دەسەلاتى زال لە خۇسەپاندن لە نىۋان مەۋقەكاندا تەھەدا دەكرىن. دەسەلاتى نوئى دۋاى مردنى خودا ۋەك دەسەلاتى ئىلاھى كۆن دەبىت چى بىت؛ بۆ ئەم پرسىيارە كارەكانى سارتەر ۋەلامىكى دلخۇشكەر ناداتەۋە. لە پەۋتى مەلەلانىي نىۋان ئەم دوو ھەلۋىستەدا، بنەماى بۇچۈنەكانى سارتەر لەم بەرھەمەدا، ئىرادەكردى خودايە كە لەگەل ئازادى مەۋقدا تىكەل دەبىت. ئەم مەلەلانىيە لە بنەپەتدا لەسەر بنەماى مەلەلانىي پەسەنى ئاشت نەكراۋى سوژە- ئۆبژە لە "بوون ۋ نەبوون" دا دامەزراۋە. ئەگەر خود سوژە بىت، ۋەك چۆن من ئۆبژەم - ۋەك چۆن من ئۆبژىكتكراوم، ئەگەر خودايەكى

هه مووتوانا هه بىت، مرؤف به راستى ئازاد نىيه و ناتوانىت ئازاد بىت. ئەم مەلمانىيە زياتر ئەو سوېژىكتىفيەتە مەھال دەكات كە هەولەدەت لەسەر سوېژىكتىفىتى كارتىزى بنىات بنىت، چونكە هېچ بنەمايەكى ئەزمونى راستەقىنە نىيە بۆ گەپاندەنەوى دوو ئازادىي تىكەلاو بۆ ئامانجىكى هاوبەش، چونكە فەلسەفەى سارتەر پىش ئەزمونىيە، هەر بنەمايەك بۆ وەستان پەتەدەكاتەو. هەر وەها گشتگىربوونى بەها و راستىيە عەلمانىيەكان كە بەو شىوہىە ئامازەى پىدەكات، لە سەرانسەرى كولتورەكاندا وەك يەك نىيە، چونكە تىگەيشتنى سارتەر بۆ مرؤف چەندە ئەبستراكت بىت، بەها عەلمانىيەكانىش كە پىنمايى كردارەكانى دەكەن و دوورن لە جىاوازييە كولتورىيەكان. هەر لەبەر ئەو ھۆكارە پەخنەى ئەو لە بىرۆكە ئەخلاقىيەكانى كانت وەك ئەبستراكت و بەو ھۆيەو ناكردەيى لە بنەپەتدا پەخنەيەكى خۆسەپىنراو. مەيلى ئەو بۆ پىكردەنەوى بۆشايى بەها لە جىهانىكدا كە بەها ئىلاھىيەكانى تىدا نەبىت بە بەها عەلمانىيەكان، بە سروشتى خۆى لە ئەبستراكت ئازاد نىيە.

سەرئەنجامى كۆتايى

بۇ بىئايىنەكان، بەۋ پىيەى بىئايىنى، كە پىشمەرچى ئەكسىيۇماتىكى ئارگيومىنتە فەلسەفەيىەكانى لەم بەرھەمەدا، درۆيە، ھەموو ئەۋ ئارگيومىنتانەى لىيەۋە ۋەرگىراۋن لە بنەپرەتدا درۆن. بۇ مولحيدەكان، تىروانىنى ئەۋ نموونەيەكى دەگمەنە بۇ خۇبەدەستەۋەدانى مرۇف و دانپىدانانى تەۋاۋ بە ئازادى و قبولکردنى مەرجهكانى بوونى خۇى. بۇ گوماناۋيەكان فەلسەفەكەى جىگاي مشتومپە و خالى زۆر ھەيە كە دەبىت لەبەرچاۋ بگىرىت و زياتر وردتر بگىرىتەۋە. بەلام، ۋەك سارتەر لە كۆتايى ئەم بەرھەمەدا دەلىت، پرسىارى جەۋھەرى ئەۋە نىيە كە ئايا خودايەك ھەيە، يان بەلگەى باۋەپپىكەرى بۇ ھەيە، بەلكو ئەۋ زانينەيە كە ھىچ شتىك و كەس ناتوانىت خۇى پزگار بكات جگە لە خوى پەشبينىك و مرۇفنىكى گەشبين لەم خالەدا؛ ھەم بىئايىن و ھەم ئايىندار؛ ھەم بوونگەرايى و ھەم مرۇفدۇستانەيە.

كۆتايى.

سه رچاوه و په راويزه كان

[1] توماس كلين، بونگه راى (چاپخانهى ستيرلینگ، ۲۰۰۹)، ل ۱۹.

[2] هرچه نده سارتهر هايدگر وهك بونگه راىيه كى بيئاين ده بينيت، به لام هايدگر له كتيى "نامهى مرؤفگه راىى" دا تاييه تمه ندييه كى له و شيويه به توندى رته ده كاته وه.

[3] كارل ماركس، به ره مه سه ره تاييه كان (ئينگليزى) (فيناث، ۱۹۷۵)، ل ۴۲۳.

[4] له ئينگليزى ئه م وشه يه برىتويه له Intersubjectivity. نيوان سوېژيكتيفيه ت و مانا له فهلسه فهدا ئامازه يه بؤ په يوه ندى و په يوه ندى نيوان دوو بابته يان ئاگايى يان زياتر.

[5] وشه ي "كارتيزى" له بنه رته دا په يوه سته به ناوى فهيله سوفى فره نسى (René-Des-cartes) كه ئامازه يه بؤ شوينكه وتوانى فهلسه فهى ديكارت و ئه و بزووتنه وه فهلسه فييه ناوازه يه ي كه لييه وه سه رييه لداوه، ناكارتيزيزم. كارتيزيانيزم له بنه رته دا سه ره تاي مؤديرنيتى پوژئاوايى (فهلسه فهى) ديارى ده كات، كه وه لاميكى ره خنه گرانه بؤ فهلسه فهى نه ريتى، له وانه ش

سەدەي ناۋەپراست، فەلسەفەي پۇژئاۋايى. ئەم پەوتە گومانگەرايى رادىكالى كارتىزىيە (ۋاتە گومانگەرايى فەلسەفەي كە مۇدىلى فەيلەسوفى ئىسلامى ئەلغەزالى) ە ەك مېتۇدىك، سىماي پىرسىياركردنى ەموو بىروباۋەپەكانى سەبارەت بەخۇ و جىھانى دەرەكى ەھيە، بە ئامانجى دۇزىنەۋەي حەقىقەت دور لە گومان و متمانەپىكراۋ، ەك ئەۋەي پەنگدانەۋەي ەھيە لە بىركارىدا. [6] وشەي لىسۇلىپسىسىم، ئىنگلىزى، وشەي سۇلىپسىزمسۇلوسى پەسەنى لاتىنىيە (بە تەنيا) و ipse (ناۋ) لە پىكەۋەگرتنى وشەكان پىكدىت. ئەم زاراۋەيە فۇرمىكى رادىكال لە ئايدىيالىزمى سوبژىكتىقە. ەروەھا جورىكە لە تىۋرى مېتافىزىكى، كە پىي ۋايە تەنھا سوژە بوونى ەھيە.

[7] ژان پۇل سارتەر، بوون و نەبوون، ەرگىپانى ەازل بارنز (چاپخانەي زانكوى كۇلۇرادۇ، ۲۰۰۱)، ل ۲۵۵.

[8] وشەكە لە بنەپەتدا لە زمانى لاتىنى transcendens ەۋە ەاتوۋە (transcendence) لە زمانى ئىنگلىزىدا تىپەپاندنى دور. ئەم وشەيە لەم دەقەدا دوو ماناي ەھيە. بۇ يەك شت، سارتەر لە كىتئىبى بوون و نەبوون، ئەو دەستەۋاژەيە بەكاردەھىئىت بۇ ەسفىكردنى پەيوەندىي خود بە جىھانى ئۇبۇژەئاراستەكراۋ و پەيوەندىيە تايبەتەكانمان لەگەل ئەۋانى

دېكەدا. سارتەر ھەندىك چار ئاماژە بە خود بۆ خود دەكات (بېروانە بەشەكانى دواترى ئەم وتارە) بە تىپەپاندىن. ئەگەر وەك ھەر ئۆبژەيەكى تىرى جىھان وەك ئۆبژەيەك بۆ من دەرکەوئىت، ئەوا دەبىتە تىپەپاندى تىپەپاندىن). ئەگەر خود خۆى لە جىھانى ئەوانى تردا بىننىتەو و لە خاوەندارىتى سوپژىكتىقى خۆيدا بىت، ئەمە پىى دەوترىت تىپەپاندىن - ترانسەندىنس). واتە سارتەر لە رېگەى تىپەپاندىنەو پەيوەندى لەگەل ئەوانى تردا پوون دەكاتەو. (ژان-پۆل سارتەر، بوون و نەبوون، وەرگىپانى ھازل بارنز (چاپخانەى زانکۆى كۆلۇرادۆ، ۲۰۰۱)، ل ۱۸۵).

يەككى تىرىان ماناى ئايىنىيە كە ئاماژەيە بۆ مەرچىك يان حالەتتىكى بوون كە سەربەخۆ لە بوونى فېزىكى تىدەپەپىت و بوونى ھەيە. ئەمەش لە زۆرىك لە ئايىنەكاندا لە چەمكى ئىلاھىدا بەرجەستە بوو. ئەوئى سارتەر لىرەدا مەبەستى لە چەمكى زالبوونە، حالەتتىكى بوونە كە لە جىھانى مەرۇقەو- جىھانى گەردوون- ھو سەرھەلەدات. پىچەوانەى تىپەپاندىن باوهرپىنسە واتە ھەندىك جەوھەر يان بوونىكى ئىلاھى لە جىھانى فېزىكىدا، لەو رېگەيەو خۆى دەرەخات، نەك بۆچوونە مېتافېزىكى و فەلسەفېيەكان.

[9] ژان پۆل سارتەر، بوونگەرايى و ھەستەكانى مەرۇق (كتىبخانەى عەقلى، ۱۹۸۵)، ل ۵۱.

[10] فریدریش ویلهیلم نیچە، زانستی بەختەوەر، خویندەنەوہکانى نیچە (چاپخانەى بلاکوئیل، ۲۰۰۶) ل ۲۲۴.

[11] "بیردەکەمەوہ کەواتە ھەم" قسەيەکی فەلسەفی بەناوبانگە لەلایەن فەیلەسوفى فەرەنسى رېنى دیکارتهوہ کە بە لاتینی بە واتای *Cogito ergo sum* دیت. ئەم لیدوانە لوتکەى ھەولدانییەتى بۆ گەیشتن بە بیرۆکەيەکی پوون و ناوازە و دوور لە ھەموو گومانیک. واتە ئەگەر بزەنم بوونی ھەيە یان نا، یان لەلایەن جنۆکەيەکی زۆر فیلبازەوہ دەستخړۆدەکریم، یان ئەگەر وەھمیك یان خەونیکی من بیّت، ئەوہ پوون و بى ھەلە، بیردەکەمەوہ. "پیموايە" (کۆگیتۆی) لاتینی بنەمای ھەموو زانستیکە، چونکە ئەوہى من بیری لیدەکەمەوہ رەنگە ھەلە بیّت، بەلام راستییە بى گومانەکە ئەوہيە کە من بیردەکەمەوہ. بەم پيیە ئەم قسە فەلسەفییە لە سروشتى ئەکسیۆمیكدایە، کە ھەموو راستییەکانى دیکە لئیەوہ دەردەچن.

[12] ئەمە *Übermensch* ی ئەلمانییە، سوپەرمانى ئینگلیزییە رۆمانى "So Says Zarathustra" زەردەشتى نیچەدا بەکارھاتووہ. نیچە لەم بەرھەمەدا چەمكى مرۆقى بالآ بە پیچەوانەى عەلمانیزمى مەسیحییەت دەناسنیّت. زاراتوسترا سوپەرمرۆف بە مانای زەوى رادەگەيەنیّت و ئامۆژگارى

بيسه ره كانى دهكات كه چاوپوشى له و چاوه پروانويه ئەبه ديانه بکهن كه له زهوى نامۆيان دهكهن (فریدريش نيچه، "بهم شیوهیه زاراتوسترا"، وهرگیترانی ئینگلیزی له لایهن پ. ج. هۆلینگدهیل (پینگوین کلاسیک، ۱۹۶۱)، ل. ۴۴). زاراتوسترا مرۆقى بالآ به مردنى خوداوه دهبهستیتتهوه. به برپواى ئەو، ئەگەر خودا مردبیت، ئیتر خودا ناتوانیت بههاکان دابین بکات. بهم شیوهیه پهنگه نیهیلیزم زال بیت، بهلام مرۆقى بالآ دواى مردنى خودا بههای نوئى دروست دهكات. واته ئامانجى نیچه له ناوبردنى ئەو نیهیلیزمیه، كه له ئەنجامى مردنى خوداوه له ریگهى مرۆقى بالآوه دروست دهبیت.

[13] فرۆید له کتیبى (تهوتهم و تابو) دا باسى مندانلانى سه رهتایى ژیرمانى دهكات كه باوكه خراپهكار و بالآدهست و سنووردارکردنى سیکسى خویان دهكوژن. پراویژ له گهله یه کتر دهكهن و باوكه که دهكوژن و لاشه ی دهخون. به برپواى فرۆید، کوشتنى خوخورانه ی باوك له لای مندا له کانیا نه وه، ته نیا ئامازه یه ک نییه بو پرق و کینه یان له دیکتاتور و توله سه ندنه وه که ی: "بئى گومان باوكى سه رهتایى توندوتیژ مۆدیلیکه که هه موو ئەندامیکى ئەو کۆمه له مندا له لیى ده ترسیت و ئیره یی پیده بات؛ له کرده ی پوو خاندنیدا، ناسنامه یان له گه لیدا به ده سه تهیتا، هه ریه که یان پشکیک له چاره نووسى خویان به رده که ویت". (سیگموند فرۆید، "تهوتهم و تابو (Routledge)،"

(2000)، p.142. كورپەكان بۇ ئەۋەدى لە باوكە توندوتىژەكانيان
 پزگارىيان بىت و ھاوسەرى خۇيان ھەبىت، باوكيان دەكوژن؛
 بەلام ئەم ئازادىيە ناۋەكىكردى باوكى مردوو دروست دەكات.
 بەم شىۋەيە خۇيان لەو فەزايەدا دادەنپن كە باوك بەجىي
 ھىشتون - خۇيان لە پرۇسەي گەشتن بە يەكسانى لەگەل
 باوكدا پزگار دەكەن. واتە بە برۋاي نيچە و تەنانت بۇ
 سارترەيش كە پەيوەندى بەۋەۋە ھەيە، "كوشتنى ئەسپەكەي"
 تەنيا ھەۋلى مرۇف نيە بۇ بەدەستھىنانى "ئازادى"، بەلكى
 بكوژەكانىش مەيليان ھەيە، وىنەي ئەو باوكەي خۇيان بخەنە
 ناۋەۋە و كوژراۋە و خۇي لەگەلدا بناسىتت.

[14] تىۋمۇرفىزمى يۇنانى θεος تىۋس، (خودا) لەگەل
 μορφη، مۇرف ئىە پىكدىت لە وشەكانى (فۇرم) ئامازەيە بۇ
 بەكارھىنانى سىفەتەكانى خودا بۇ مرۇفايەتى. ماناى پىچەۋانەي
 ئەم وشەيە برىتتىيە لە ئەنترۇمۇرفىزم كە ئامازەيە بۇ
 گەراندەۋەي سىفاتەكانى مرۇف بۇ خودا.

[15] مارتن ھايدگەر، "نامەيەك لەسەر مرۇفدۇستى"، لە
 بەرھەمە بنەرەتتىيەكان: لە ھەموو كاتەۋە (۱۹۲۷) تا ئەركى
 بىركردەۋە (۱۹۶۴)، دەيقىد فارىل، چاپكراۋ (پۇتلىدج، ۱۹۷۹)، ل
 .۲۰۸

[16] (دیتەرمىنىزم)، (Determinism) بە زمانى ئىنگلىزى ئاماژەيە بۇ ئەو چەمكە كە پروداوھەكان لە چوارچىوھەيەكى ديارىكراودا بەھۆى پەيوھەندىيە ھۆكارەكانەوھە ديارى دەكرىن، بەجۆرىك لە جۆرەكان لەلايەن حالەتەكانى پيشووەوھە ديارى دەكرىن. لە پروانگە فەلسەفەييەكاندا بە گشتى دیتەرمىنىزم بە پىچەوانەى ئىرادەى ئازاد تىدەگەين. دیتەرمىنىزم دابەش دەبيت بەسەر دیتەرمىنىزمى ئەخلاقى، دیتەرمىنىزمى گەردووناسى و دیتەرمىنىزمى تيؤلۆژى (ئىلاھياتى). ديارىكردى ئەخلاقى پىى وايە ھەموو كردارەكانى ئىرادە لە ھۆكارەكانەوھە سەرھەلدەدەن، كە ديارىيان دەكەن و ناتوانریت لەلايەن مرؤقەكانەوھە بگۆردرین. دیتەرمىنىزمى گەردووناسى پىى وايە كە ھەموو دياردەكانى ناو سروشەت بە ھۆكارى پيشوو ديارى دەكرىن يان بەپىى ياسا سروشەتییەكان پروودەدەن. دیتەرمىنىزمى تيؤلۆژى پىى وايە كە ھەلسوكەوتى ھەموو دياردەكان پيشووخەتە ديارى كراوھ. ئەمە تيپروانىنى پيشووخەتە.

[17] ئازادىخوازى (لىبەرتارىزمى ئىنگلىزى) ئاماژەيە بۇ پرسى بەرھەوپيشبەردنى ئازادى بىرکردنەوھە و كردار، لەوانەش ئازادى تاك. ئەم پرسە بە دووپاتكردنەوھەى ئىرادەى ئازاد تايبەتمەندە. ئەو دیتەرمىنىستىكى توند و تىژە كە نكۆلى ھەلبژاردنى ئازادى مرؤف دەكات و پىى وايە بە ھۆكارى ناوخۆيى و دەرەكى

دىيارى دەكرىت. كەچى بە زاراۋى پىچەۋانە تىدەگەن. ئەم زاراۋىيە دەتوانرىت بە ئىرادەى ئازادىش ناوببرىت.

[18] être-en-soi فەپەنسى بۇ ئەم وشەيە برىتتە لە، ئىنگلىزى (بوون- لە- خۇيدا) لە "بوون و نەبوون" ى سارتەردا بە شىۋەيەكى بەرفراۋان شىكارى كراۋە.

[19] بگەپپوۋە بۇ ھەمان پەراۋىزى سەرەۋە.

[20] بە لاتىنى pessimus لە وشەى (خراپترىن) ەۋە ۋەرگىراۋە، ئاماژەيە بۇ حالەتتىكى دەروونى كاتى كە نكۆلى تەۋاۋى ژيانە.

[21] ئۆپتىموس بە لاتىنى بە واتاى ئۆپتىموس دىت لە وشەى (باشترىن) ەۋە ۋەرگىراۋە، ئاماژەيە بۇ حالەتتىكى دەروونى كاتى كە دووپانكردەۋەى تەۋاۋەتى ژيانە، چاۋەرۋانى مروۇف بۇ باشترىن دەرنەنجامى داھاتوۋى گریمانەيە لە ھەر بارودۇخىكدا.

[22] لاتىنى بۇ ئەم وشەيە برىتتە لە ئامۇر فاتى، ۋەرگىرۋانى نىچە بۇ "خۇشەۋىستى چارەنوس".

[23] فریدریش نیچه، بهرهمه سهرهكییهكانی نیچه، وهرگیزپانی ئینگلیزی و چاپی والتەر كوچمان (چاپخانهی ههپهمهكى، ۲۰۰۰)، ل ۷۱۴.

[24] به فەرهنسی بۆ ئەم وشهیه باوهپرى خراپ، بهكارديت.

[25] به برۆای سارتهر، بوونی مرۆف به مملانیی ناوهوی نیوان خووی و لهخویدا بۆ خووی دیاری دهكریت: "مرۆف مهحكومه بهوهی لهناو خویدا دابهش بیئت، ئەوهی نییه و نابیئت All and Nothingness, Sartre" ، (p. 537) ههولدهدات ئەو دوو هۆكارهی سهرهوه ئاشت بکاتهوه، که لهگهڵ یهکترا ناگونجین - بهلام تهها لهگهڵ خودادا دهگونجین. "بهمهش ئاواتهخوازه گهيشتن به هۆشیارییهکی نهگۆر و جيانهکراوه و بی زیان - واته گهيشتن به یهکیتییه تهواوهی خود و خود بۆ خود که تهها له خودادا مومکینه. له پاستیدا ئارهزووی خودا بوونه وهک "پلانی جهوههري واقیعی مرۆف". سارتهر، "بوون و نهبوون"، (ل ۵۸۷). ئەم جووره ئارهزووه لهلایه سارتهرهوه به "سۆزیکي بیهوه" ناودهبریت و وهک باوهپریکی خراپ سهیر دهكریت. سارتهر دهلیت، گهورهترین کارهساتی مرۆف بریتییه له ههلبژاردنی نیوان مرۆفایهتی و خودایی (ههلبژاردنیکی دووانهیی) له نیوان ژيانکردن وهک مرۆف له ژيانی فانیدا (له بهرامبهر ژيانکردن وهک خو سوپژیکت) و ژيانکردن وهک ئۆبژهیهکی نهگۆر و جيانهکراوه و کامل (وهک خود). (بابهت).

(ژيان) برىتتىيە لە چوونە ناو شىۋازىكى ھەلبژاردن - خەباتکردن لە ناوھراستى ئازار و نامۇبوون و وازھىنان و بىھىوايدا. ئەم خەباتە واتاى تىكۆشان بۇ يەكگرتتى تەۋاوتى ئازادى پاك و بوونى پاكە. ئەگەر خودا يەكىتتىيەكى ئازادى پاك و ھەمووايەتتىيەكى پاك بىت، مەرۇف ھەۋلەدەت لە ھەۋلە بىھودەكەيدا بۇ بوون بە خودا، يەكيان بخات. لە پرۇسەى ئەم ھەۋلەدا مەرۇف بە تەۋاوى شانازى مەرۇبى خۇى نىشان دەدات.

[26] ئەم وشەيە برىتتىيە لە *bonne foi* ، فەپرەنسى و ئىنگلىزى *good faith*.

[27] ماناى ئەم وشەيە لەم چوارچىۋەيەدا مەبەست يان ھۆكارە بۇ ئەنجامدانى كارىكى ديارىكراو.

[28] باۋەپوئىل كانت، "بناغەكانى مېتافىزىكى ئەخلاقى"، مارى ج. ۋەرگىپرانى ئىنگلىزى لە لايەن گرىگەر (چاپخانەى زانكۆى كامبرىج، ۱۹۹۷)، ل ۳۱.

[29] زاراۋەى سىكولارىزم (ئىنگلىزى سىكولارىزم، ەلمانىيەت) لەم زاراۋەيە ۋەرگىراۋە، ئارگومېنتتىكە كە جەخت لەۋە دەكاتەۋە كە حكومەت دەبىت سەربەخۇ لە ئايىن يان بىروباۋەرى ئايىنى بوونى ھەبىت.

[30] سارتەر، "بوون و نەبوون"، ل ۷۱۰.

[31] سارتەر سوويېكت وەك ھۆشيارىيەكى خۇپراگرى وەك دىكارت نابىنىت، بەلكو وەك ھۆشيارى بەرجەستەكراو (جەستەيى) دەبىنىت. واتە وەك لىكدەرەوہىەكى راستەقىنەي بارودۇخە بوونگەرايىەكان (بۇ نموونە دلەپراوكى، نائومىدى، باورەپى خراب و ەتد) كە دەتوانرىت ئەزمون بكرىت. بە واتايەكى تر سوژەي بوونگەرايى ئاماژەيە بۇ تاكىكى كۆنكرىتى بوونى، واتە كەسىك سەبارەت بە خۇي و خود و جيھان ھەستى ھەيە.

سەرچاۋە كان

فارسى

- كىتاب توتىم و تابو. ترجم: محمدعلى خنجى. تعداد صفحه: ۲۵۶. سال انتشار شمسى: ۱۴۰۱. سال انتشار ميلادى: ۱۹۱۳. سرى چاپ: ۶. انتشارات: نگاه.
- كىتاب گزیده نوشته هاى كارل ماركس. نويسنده: كارل ماركس. مترجم: پرويز بابايى. انتشارات: نگاه. دسته بندى: جامعه شناسى. سال: ۱۴۲۸.
- مانيفست. مؤلفان: فریدريش انگلس، كارل ماركس. ناشر: آرمان نسل نو. مترجم: جمشيد پوراسمعیل نيازى. سال چاپ: ۱۳۹۵ نوبت چاپ: ۱. صفحات: ۱۴۴.
- كىتاب بنيانگذارى براى مابعدالطبيعه اخلاق. انتشارات: نشر نى نشر. نويسنده: ايمانوئل كانت مترجم: سيد مسعود حسيني. تعداد صفحه: ۱۹۰. سال انتشار شمسى: ۱۴۰۲. سال انتشار ميلادى: ۱۹۷۴.

عه ره بى

- الوجودية: مقدمة قصيرة جدا مؤلف: توماس آر فلين. قسم: الفلسفة الوجودية. اللغة: العربية. الناشر: مؤسسة. هنداوي لنشر المعرفة والثقافة والغير هادفة للربح. الصفحات: ١٣٨. تاريخ الإنشاء: ٢٤ أغسطس ٢٠١٧.

- فلسفة الفينومينولوجيا. المؤلف صالح سالم: الناشر مكتبة المتنبى. سنة النشر ٢٠٢٢ عدد الصفحات ١٥٩. الترقيم الدولي ٩٧٨٦٠٣٨٣٦٥٤٠٣ عدد الأجزاء ١ رقم الطبعة ١.

- بداية الفلسفة. لـ هانز جورج غادامير. ترجمه: على حاكم. حسين هاشم. تاريخ النشر: ٢٠١٢/٠١/٠١. الناشر: دار الكتاب الجديد المتحدة.

- الوجودية. لـ بول فولكية. ترجمه: فاروق الحميد. تاريخ النشر: ٢٠٢١/١٠/١٨. الناشر: دار الفرقد للطباعة والنشر والتوزيع.

- كيركجور رائد الفلسفة الوجودية الجزء الأول. مؤلف: كاتب غير محدد. قسم: الفلسفة الوجودية. اللغة: العربية. الصفحات: ٣٤٥. تاريخ النشر: ١٠ يناير ٢٠١٦. مكتبه: النور.

- هانز جورج غادامير عن طرق هيدغر وزمانه. بقلم: جهاد فاضل. المصدر: جريدة الرياض - السبت ٢٢ رمضان ١٤٣٠هـ - ١٢ سبتمبر ٢٠٠٩م - العدد ١٥٠٥٥.

ئىنگلىزى

-Existentialism and Humanism Jean-Paul Sartre Gerald Jones, Daniel Cardinal, Jeremy Hayward, Jean-Paul Sartre · 2003.

-Basic Writings of Nietzsche. Friedrich Nietzsche. Edited and translated by the great Nietzsche scholar Walter Kaufmann, this volume also features seventy-five aphorisms, selections from Nietzsche's correspondence, and variants from drafts for Ecce Homo.2011.

-Carta Sobre El Humanismo/ Letter About Humanism (Humanidades) (June 30, 2004 edition).

-Being and Nothingness: The Major Text of Existentialism. by Sartre, Jean-Paul. USED. HARDCOVER. Publisher. Gramercy Books. Place of Publication. New York, NY. Date Published1994. Keywords.Philosophy.

- Understanding Our StoryThe Life's Work and Legacy of Adrian Van Kaam in the Field of Formative Spirituality. Rebecca Letterman ·Susan Muto · 2017.

دلشاد كاوانى

نووسەر و وەرگىز و چىرۆكنووس
رۆماننووس و پوژنامەنووس.
چالاکوان لە بواری رېكخراوەیی و
مافه‌کانی مرؤف.

- ناوی دلشاد رەزاق رەسول، ناسراو بە (دلشاد كاوانى).

- لەدايکبووی ۱۹۷۸/۷/۱ شاری قەزوینی ئێرانە.

- لە ساڵی ۱۹۸۴ لە گوندی كاوانیانی شەقلاوہ چۆوہتە

بەرخویندن.

- یەكەم ویستگەى نووسینی لە ساڵی ۱۹۹۶ بە شیعەر دەستی

پیکردوہ.

- پاشان یەكەم چىرۆك بە ناوی ھەرگیز پاشگەزنامەوہ لە

ساڵی ۱۹۹۷ نووسی، زیاتر لە ۲۴ چىرۆك و (۱۰۰) كورتیلە

چىرۆكى لە گۆڤار و پوژنامەكان بڵاوكردۆتەوہ، خەلاتی یەكەم

و دووہم و باشترین چىرۆكى لە فېستیڤالەكانی كوردستان

و ھەرگرتوہ.

- لە ۱۹۹۸ ۋەك يەكەم كارى پۇژنامە نووسى لە پۇژنامەى يەكگرتوۋ لە گۆشەى لەگەل پىشە ۋە رىكدا زنجىرە يەك چاۋپىكە ۋەتنى تىدا بلاۋ كر دۆتە ۋە.
- پاشان لە سالى ۱۹۹۹ بۆتە پەيامنىرى پۇژنامەى جەماۋەر ۋ پەيامنىرى گۇڧارى گۇنا.
- لە سالى ۲۰۰۰ ۋەك پەيامنىرى پۇژنامەى كوردستانى نوئى كارى كر دۋە. لە ھەمان سال بۆتە بەرپرسى نووسىنى سەنتەرى رۇشنىبرى شەقلاۋە.
- لە سالى ۲۰۰۱ بۆتە پەيامنىرى كەنالى ئاسمانى كوردسات ۋ ھاۋكارى كەنالى ناۋ خۇيى گەلى كوردستان ۋ رادىۋيى مەلبەندى ھەۋلىر.
- ۋەك ئەكتەرىكى شانۆى لە چەندىن كارى شانۆيى بەشدارى كر دۋە، كارى دەرھىنان ۋ سىنارىۋى شانۆى نووسىۋە.
- لە سالى ۲۰۰۲ بۆۋەتە بەرپرسى تىپى شانۆى سەفەن ۋ بەرپرسى لىژنەى شەقلاۋەى يەككىيە تىپى ھونەرمەندانى كوردستان.
- لە سالى ۲۰۰۳ بەشدارى لە خولى رايھىنانى iwpr ئەنىستىۋىتى پۇژنامەۋانى جەنگ ۋ ئاشتى نۆۋدەۋلەتى كر دۋە ۋ ۋەك پەيامنىرى رىكخراۋەكە كارى كر دۋە كە ئۇفىسى سەرەكى لە بەغداد دە.

- له سالى ۲۰۰۴ خولكى راديوى له پيڅراوى imc ئەلمانى بينيوه، وهك هاوكارى راديوكه كارى كردوه.
- له سالى ۲۰۰۴ په يامنير و پيڅهري ئوفيسى ههوليرى پوژنامهى به يانى بووه، كه ئوفيسى سه رهكى له سليمانى بووه.
- له سالى ۲۰۰۵ زنجيره يهك نووسين له گوښه يهك به ناوى شته رها قورسه كان له ويب سايتى كوردستان پوست بلاو كر دوتته وه.
- له سالى ۲۰۰۵ رپيورتاژيكي له ژيرناوى (هه له بجه كانى تر) له دادگايكردى سهدام وهك به لگه يهكى نووسراو له سهه دوسيهى باليسان و شيخ وهسان به كارهيتراره.
- له سالى ۲۰۰۶ بووته پيشكه شكار و ئاماده كارى به نارمهى به دواچوون و بهرنامهى خوان له راديوى نازادى له شه قلاوه.
- له سالى ۲۰۰۷ بووته ئەندامى دهستهى نووسه رانى گوڅارى ساپات.
- ئەندامى دهستهى بالاي گروپى په رله مانى سهه شه قام بووه له ههولير.
- له سالى ۲۰۰۸ بووته ئەندام له توپى په يامنيرانى بيسنوور.
- له سالى ۲۰۰۹ بووته په يامنيرى پوژنامهى متروى تاييهت به ههلبژاردن كه به هاوكارى وهزارهتى دهره وهى ولايه ته يه كگرتووه كانى ئەمريكا له عيراق دهرده چوو.

- لە سالى ۲۰۱۰ بۆوہتە ئەندامى دەستى نووسەرانى گۆڧارى كوڧستان.
- لە سالى ۲۰۱۰ بۆوہتە ئەندام لە تۆرى ئاژانسى ھەوالى رۆژنامەنووسى عىراقى ICC.
- ئەندامى دەستەى دامەزرىنەرى ئەنجومەنى چىرۆكنووسانى مەم بووہ.
- لە سالى ۲۰۱۱ بۆوہتە ئەندامى سەندىكاي رۆژنامەنووسانى كوردستان.
- لە سالى ۲۰۱۲ بۆوہتە ئەندامى سەندىكاي رۆژنامەنووسانى نيودەولەتى.
- لە سالى ۲۰۱۲ بەشدارى لە تۆرى راھىنانى رۆژنامەنووسى ھەلبژاردن كردوہ كە لاي رېكخراوى ئىنتەرنىوسى ئەورپوى و يونسكووى سەر بە نەتەوہ يەكگرتوہكان بوو، وەك ئەندامى تۆرەكە لە ھەولير بەشدارى كردوہ.
- ئامادەكار و پىشكەشكارى بەرنامەى ھەمووان بەيەكەوہ لە كەنالى سەما srt. tv.
- لە سالى ۲۰۱۳ خەلاتى باشتىرەن چىرۆكى لە فىستقالى لاوانى سۆرانى وەرگرتوہ.
- لە سالى ۲۰۱۴ بۆوہتە ئامادەكار و پىشكەشكارى بەرنامەى دىدارى تايبەت لە كەنالى نىشتمانى من.

- له سالى ۲۰۱۹ براوهى يه كه مى چيرۆكى فيستيڤالى مالى كتيبي له ههوليز به دهست هيناوه.
- له سالى ۲۰۲۰ خه لاتي ريزلينيانى سهركه وتوتوترين چيرۆكنوس و روماننوسى له لاي سهنته رى پوڤشنيرى شه قلاوه پييه خشراوه.
- له سالى ۲۰۲۲ وهك يه كه م روماننوسى كورد به رومانى "به ريگه وه" به شدارى فيستيڤالى ئه ده بى گه لان (كومبلتستى) له ولاتى ئيسپانيا كرد.
- جيگرى سهروكى سهنته رى هوڤشيارى تاك و سهروكى ريخراوى هيواينيشتمان NHO بو په ره پيدانى تواناكاني مروى له كوردستان.
- له سالى ۲۰۲۲ بوته ئه ندامى دهسته ي نووسه رانى مالپه رى ترانسكولتور، كه به زمانى كوردى و فه ره نسييه.
- ئه ندامى دهسته ي كارگيرى سهنته رى پوڤشنيرى شه قلاوه يه.
- ئه ندامى دهسته ي دامه زرينه رانى ئه نجومه نى فه ره ننگى كوژه يه.
- نووسه ر تاكوو ئيستا خاوه نى (۱۰) خه لات و زياتر له (۹) بپروانامه ي ريزلينيانى ئه ده بى و پوژنامه نووسييه، به ده يان وتار و چاوپيكه وتن و نووسين له پوژنامه و گوڤار و ويب سايته كانى كوردستان و جيهان له وانه پوژنامه گارديان و تايمز، ويب سايتى به ناوبانگى به ريتانى iwpr و چهند

نووسىنەكانى لە زمانى كوردى ۋە رگىپر دراۋنەتە سەر زمانى
عەربى ۋ ئىنگلىزى.

- جگە لە ۋەى چىرۆكەكانى ۋە رگىپر دراۋنەتە سەر زمانى فارسى
ۋ چەندىن چىرۆكى لە فارسىيەۋە كردۆتە كوردى ۋ لەبارەى
فەلسەفە ۋ فەكر ۋ مەعريفە دەنووسىت. خاۋەنى حەوت كىتەبى
چاپكراۋە ۋ ھەشت كىتەبىتەرى ئامادەيە بۆ چاپ.

په ږاويڙ

لاپه ږه

ناوه ږوځ

- ۱- پيشه كى. ۴
- ۲- نازاى لىپنچينه وه و بهرپرسياريه تى ته خلاقى. ۷
- ۳- په شيمانى سارتهر ليره دا زور كاريگه رى هه يه. ۹
- ۴- خودئاگايى و هوشيارى مرؤف لاي سارتهر. ۱۹
- ۵- پروانينى سارتهر بؤ مردنى خودا لاي فرديدش نيچه. ۲۵
- ۶- دوو خال له تى پروانينى سارتهر سه بارهت به خودا. ۳۳
- ۷- بوون پيش جه وه هر ده كه وىت. ۳۷
- ۸- ده توارنريت بلين ليره دا دوو جوړ بينين هه يه. ۵۰
- ۹- سه ره نه جامى كو تايى. ۷۲
- ۱۰- په ږاويڙه كان. ۷۳
- ۱۱- سه رچا وه كان. ۸۴
- ۱۲- ژياننامه ي نو سه ر. ۸۷

بەرھەمە چاپكراۋەكانى نووسەر.

- ۱- بەرپىگاۋە. رۆمان، چاپى سالى ۲۰۲۰ چاپخانەى جەنگەل تاران.
- ۲- نۆبەرەى مەرگم دىت. كۆمەلە چىرۆك، چاپى سالى ۲۰۲۱ چاپخانەى جەنگەل تاران.
- ۳- بىرۆكەكانى سەرکەۋتن. پەرەپىدانى مرۆيى، چاپى سالى ۲۰۲۲ چاپخانەى چوارچرا.سلىمانى.
- ۴- سەرکەۋتن دۋاى شىكست. پەرەپىدانى مرۆيى، چاپى سالى ۲۰۲۲ چاپخانەى چوارچرا.سلىمانى.
- ۵- ئاست و ئاستەنگ. كىتئىي رەخنەيى ئەدەبىيى. چاپى سالى ۲۰۲۳ چاپخانەى چوارچرا، سلىمانى.
- ۶- ئازادىي لىپىچىنەۋە لە فەلسەفەى سارتهردا. كىتئىي فەلسەفى. چاپى سالى ۲۰۲۳ چاپخانەى چوارچرا، سلىمانى.

بهره‌مه چاپنه كراوه كانى نووسهر.

- ۱- خوو و ئاكار، كتيبى هزرى و فهلسه‌فى.
- ۲- نه‌رده‌بان، كتيبى ره‌خنه‌ى ئه‌ده‌بى.
- ۳- رقيكى ئاوساو، شانؤنامه.
- ۴- كؤمه‌له شيعر.
- ۵- فرپىنى پرده‌كان. رؤمان.
- ۶- گه‌وه‌رى قسان. كؤمه‌له وته.
- ۷- فهلسه‌فه‌ى بىر كردنه‌وه.
- ۸- ميژووى وهرگيژان له‌سه‌رده‌مى خه‌لافه‌ته‌كانى ئىسلاميدا.
- ۹- ئادهم يه‌كه‌م مرؤف نييه. هزرى. فهلسه‌فى، مرؤفناسى.
- ۱۰- ژيان و ماناكانى. هزرى، فهلسه‌فى.